

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 3.

Måndagen den 19 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs ånyo Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1925—1926. *Statsverkspropositionen.*

Herr Trygger: Herr greve och talman! I konungens trontal göres följande för vårt folk synnerligen beaktansvärda uttalande: »Den sparsamhet i fråga om utgifterna, som präglat senaste statsregleringar, har även i år iakttagits. Nya eller ökade skatter har Jag icke behövt ifrågasätta.» Undersöker man huru detta budskap blivit i dess förra del realiserat, så torde det vara berättigt att säga, att man med tillfredsställelse kan konstatera att vår budget, vars egentliga stabilisering börjat med budgetåret 1923—1924, alltjämt synes på väg att återvinna sin gamla fasthet. Förbises får emellertid ej, att slutsumman för de verkliga utgifterna i den föreslagna budgeten utgör ett belopp av 623,3 miljoner, som är 41,7 miljoner högre än motsvarande summa i 1924—1925 års budget, och denna höjning fördelar sig sålunda, att på förslagsanslagen inträtt en höjning av 13,3 miljoner, på reservationsanslagen av 20,7 miljoner och på de obetecknade anslagen av 7,7 miljoner. Med avseende på förslagsanslagen ingår såsom lejonparten, eller 9,7 miljoner, de på grund av gällande bestämmelser automatiskt stigande utgifterna samt kostnaderna på grund av den föreslagna löneregleringen för landshövdingar och länsstyrelser. På reservationsanslagen framträda det stora utgiftsbeloppet av 15 miljoner, som emellertid täckes av automobilskattemedlen, samt ett belopp av 800.000 kronor, som är av endast bokföringsmässig betydelse. Vad till sist angår höjningen i de obetecknade anslagen, så, om man bortser från ökningen av anslaget till statsskuldens förräntning, 6,1 miljoner, vilken höjning emellertid delvis kompenseras av en minskning i förslagsanslagen för nämnda ändamål, har man att fästa uppmärksamheten företrädesvis på den föreslagna löneregleringen för universiteten och Karolinska institutet. Det hela kunde således synas icke böra ge anledning till någon oro, så mycket mindre som de verkliga statsinkomsterna, d. v. s. egentliga statsinkomster, inkomster av statens produktiva fonder samt riksbanksvinsten uppgå till ett belopp av 632,4 miljoner. Ett överskott skulle således i detta avseende föreligga på 9,1 miljoner kronor, som täcker den föreslagna amorteringen av statsskulden.

Allt detta må nu vara gott och väl, men vad som är ägnat att väcka de allvarligaste farhågor är, att finansministern synes ha förlorat det grepp på besparingsarbetet, som kom till uttryck i hans budget 1923—1924 och som med gott resultat fullföljdes av hans efterträdare med avseende på budgeten 1924—1925. Visserligen talar finansministern om att besparingskommittén fullföljer sitt arbete och att han hoppas kunna redan under innevarande riksdag komma fram med förslag till vissa besparingar. Men han tycks icke hysa nycken tilltro till att något mera avsevärt därigenom skulle kunna vinnas, att döma av följande hans yttrande. Han säger: »I övrigt har besparingsarbetet

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

nu i stort sett nått fram till den punkt, där det icke längre är möjligt att ernå verkliga besparingar enbart genom att ytterligare nedpressa anslagsmedlen till respektive ändamål. Vad som härefter kräves, är organisatoriska förenklingar i förvaltningsapparaten och en mindre kostsam handläggning av ärendena.» Jag kan ge finansministern rätt i förra delen av detta hans yttrande, men däremot icke i den senare. Förhölle det sig emellertid så, som han även däri gör gällande, kunde man bereda sig på att rätt snart kasta yxan i sjön, ty förenklingar i förvaltningsapparaten och en mindre byråkratisk handläggning av ärendena äro alltid utsatta för ett envist motstånd från åtskilliga håll, kanske ej minst i riksdagen, samt äro för övrigt numera en källa, som icke kan bli avsevärt givande. Lyckligtvis finns det emellertid ett annat område, där finansministern kunnat träffa några goda fyndigheter, och en anvisning därom hade han, såvitt jag förstår, lätt kunna vinna, om han närmare övervägt vissa fakta, som han själv anger vid utvecklingen av sin finansplan. I nämnda avseende vill jag erinra om den automatiska stigningen av vissa anslagskrav samt om den fortgående ökningen av räntan på statsskulden. Den förra beror därpå, att bestämmelser fastslagits, vilkas tillämpning medför årligen ökade utgifter. För att blott anföra de mest betydande fallen, då detta föranlett ökning i anslag uti den föreslagna budgeten, vill jag fästa uppmärksamheten på att anslaget till pensionsförsäkringen där ingår med en höjning av 2,5 miljoner och folkskollärarnas avlöning utgår med ett med 1,250,000 kronor ökat belopp. Alla utgiftsposter med denna automatiskt lagda ökningsmöjlighet borde underkastas en grundlig undersökning, huruvida icke de föreskrifter, som bestämma deras storlek, kunde undergå en förändring. Vad hjälper det att man gör en liten besparing här och en liten där, om på ett flertal ställen inom budgeten krafter en gång för alla äro satta i rörelse, som undan för undan verka i motsatt riktning. Och vad värre är, dessa krafter förökas var gång man, utan att noggrant klargöra de finansiella konsekvenserna, gör administrativa anordningar, som äro avsedda att årligen utveckla sig och som därmed naturligtvis medföra alltjämt växande utgifter. Min mening är icke att vid detta tillfälle ge bestämd anvisning på någon särskilt dylik anordning, som borde undersökas och till sitt inflytande på kommande budgeter prövas. Vad jag velat här framhålla är, att det vore ägnat att väcka den största förvåning, om man framställde sig själv såsom vän av besparingar i statsbudgeten men upphörde med sitt arbete i nämnda syfte, innan dessa automatiskt växande utgiftsposter och de desamma betingande föreskrifterna och anordningarna förut underkastats den mest omsorgsfulla, förnyade prövning.

Vad därefter beträffar ökningen av räntan på statsskulden, så utgör denna ett belopp av cirka 4 miljoner. Även om denna siffra möjligen vore för högt beräknad, kvarstår dock ett avsevärt belopp, som borde ge anledning till noggrant begrundande, huruvida man överhuvud taget längre bör och kan fortgå på samma sätt som hittills på skuldsättningens väg. I den föreslagna budgeten utgör den summa, som skall anskaffas genom upplåning 54,258,000, medan den i den gällande budgeten endast uppgår till 41,195,900. Liksom en enskild måste, av finansiella skäl, för tillfället skjuta åt sidan åtskilligt, som visserligen kunde vara i sig fördelaktigt, därest man tager i betraktande en längre period, så kan även staten icke undgå att underkasta sig en dylik begränsning, när medlen skola anskaffas genom räntekrävande lån, och den först i framtiden inträdande avkastningen måste under tiden ersättas med ökade skattepålägg. Överhuvud taget torde de växande utgifterna för statsskuldens förrentande böra innebära en allvarlig varning mot ett utvidgande av statens egen verksamhet eller av dess subventionerande åtgärder. Även denna synpunkt är värd beaktande, då man med ljus och lykta söker efter möjligheter att minska våra väl höga statsutgifter.

Beträffande därefter trontalets förklaring att nya eller ökade skatter icke ifrågasättas, skulle denna förklaring visserligen vara ägnad att hos vårt folk väcka tillfredsställelse, såvida den nuvarande skattebördan kunde anses väl avpassad efter folkets skatteförmåga och särskilt näringslivets berättigade krav. Jag tror emellertid att det är en allmän mening och en berättigad mening inom stora kretsar av vårt folk, att så icke är förhållandet. Man hade därför väntat att regeringen skulle varit i tillfälle att föreslå en skattesänkning, särskilt i fråga om den betungande inkomst- och förmögenhetsskatten. Den statsreglering, som framlades vid förra riksdagen och i vilken inkomstberäkningen skett på ett sådant sätt, att inkomsterna borde vara i stånd att täcka såväl möjliga brister i beräknade utgiftsposter som att lämna en marginal för oförutsedda händelser, utgick för visso från den förutsättningen, att om 1923—1924 års budget lämnade erforderlig förstärkning till kassafonden, man i budgeten för 1925—1926 skulle kunna skrida till en skattesänkning. Den nu gällande budgeten hade sin särskilda betydelse däri, att den skulle tjäna som en osviklig norm för bedömande av landets förmåga att bära den av förra regeringen föreslagna försvarsorganisationen och blev därför av helt naturliga skäl föremål för en särskilt ingående undersökning för att den icke skulle lämna något som helst tvivel kvar angående sin hållbarhet. Dess säkerställande i nämnda avseende var så grundligt, att man med skäl kunde hoppas, att, om ej händelserna utvecklade sig alltför vidrigt, densamma icke skulle hindra utan tvärtom befordra en lindring i skattebördan.

Att en minskning i skattetrycket är från de skattdragandes sida ett berättigat krav, framgår av flera omständigheter. Vid detta tillfälle skall jag emellertid begränsa mig till att söka ådagalägga detta från två olika synpunkter. Det förnämsta skälet härför är det, att svenska staten under den krisperiod, som världskriget framkallat, i åtskilliga avseenden fallit offer för samma oförmåga att bedöma situationen som ett stort antal enskilda personer. Även staten har tagit sken för verklighet och därefter inrättat sin hushållning. Jag säger icke detta för att uttala något klander, jag vill blott slå fast ett sakförhållande. Men man invänder kanske häremot, att mitt påstående vederlägges därav, att medan svenska statens finansiella ställning är god, så har en stor förödelse gått över många enskildas ekonomi. Dessa olika resultat borde, enligt denna mening, anses utgöra det tydligaste bevis för att staten riktigt bedömt ställningen, under det att de enskilda låtit sig ryckas med av den optimistiska lavinen. Redan en blick på tillväxten av vår statsskuld, den fonderade och den tillfälliga, från slutet av 1914 och till detta års början, eller ifrån 744,454,529 kronor till 1,743,550,649 kronor, torde emellertid tala ett klart språk till förmån för min uppfattning, men för att ej komplicera frågan, vill jag ej stödja min argumentation på denna omständighet. Vad som däremot är obestriddigt är, att staten under denna tid oerhört hårt skattebelastat det svenska folket. Detta framför allt därigenom, att staten uppburit stora skattebelopp från inkomster och förmögenhet, som existerat endast på papperet men icke i verkligheten. Därigenom har staten blivit medskyldig i den ekonomiska kris, som vårt näringsliv genomgått och som minskat dess förmåga att möta den hårda tid, som ännu ingalunda fått sin avslutning. Vid sådant förhållande är det uppenbarligen icke blott en plikt från statens egen synpunkt utan ett verkligt billighetskrav, att staten, då detta kan ske utan äventyrande av bjudande statsintressen, såsom t. ex. rikets försvar, söker i största möjliga grad lätta på de bördor, som åvila de enskilda. Det gäller att ge dessa möjlighet att genom sparsamhet bota de revor, som skett i deras kapital, det gäller att ge näringslivet luft under vingarna på vägen mot konsolidering och utveckling, det gäller att skapa arbetstillfällen för en ökad befolkning, som nu mer än tillförne är hänvisad till att i det egna landet söka sin utkomst.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vad nu sagts om vårt näringsliv står i nära sammanhang med det andra skälet för en minskad skattebelastning, som jag velat här framlägga. Vi äro ju alla ense om, att man på vissa områden inom näringslivet hittills kunnat skönja en viss förbättring. Detta bör för visso ge anledning till ökade förhoppningar, att det värsta är överståndet. Man får emellertid ej överskatta betydelsen av denna företeelse. Man måste alltid erinra sig, huru djup den vågdal varit, ur vilken man så småningom lyckats något höja sig. För att taga ett exempel, så är det visserligen ett framsteg, att ett företag, som givit förlust, kommit upp till plus minus noll, eller att en näring, för vars utveckling under årtionden besparingar lagts upp, blir i stånd att ge åtminstone vanlig depositionsränta på det däri från början nedlagda kapitalet, men det fordras mycket, innan man kan tala om att den gamla soliditeten skulle ha återvunnits. Det föreligger således allttjämt en svaghet i den ekonomiska situationen. En dylik svaghet är så mycket betänkligare just nu, som till alla de svårigheter, som vårt näringsliv i allmänhet kan ha att kämpa med, såsom utländsk konkurrens, strider på arbetsmarknaden, dyra pengar o. s. v., kommit den, att länder, som utgöra marknader för våra exportartiklar, synas visa sig alltmera benägna att i ökad grad utestänga eller försvåra för främmande produkter tillträdet till deras områden. Men invänder man kanske: detta står ju i strid med de uttalanden beträffande handel och samfärdsel, som redan skedde i förbundsakten för Nationernas förbund och som på det kraftigaste underströkos i den s. k. Brysselkonferensen. Denna anmärkning är alldeles riktig, men den förändrar icke verkligheten utan bör endast ge anledning till att man icke kritiskt förlitar sig på deklamationer och löften. Dessa äro ofta endast ett uttryck för vad man vid tillfället ansett önskvärt, men garantera ingalunda framtiden. Det finnes något, som heter händelsernas logik, och denna innebär på det ekonomiska området, att den, som saknar pengar i portmonnän, kan bli tvungen att skaffa sig medel till och med genom att göra en i sig ofördelaktig affär. I denna situation befinna sig åtskilliga länder, dit vi sända våra exportvaror. Vi böra därför ej falla i förvåning, om dessa länder försvåra våra exportmöjligheter. Häremot böra vi visserligen söka försvara oss genom att utsätta deras produkter för äventyret av en liknande behandling. Detta kan emellertid vara ett tveeggat svärd och leder för övrigt ingalunda alltid till målet. Det kommer säkerligen att jämväl fordras att vi driva ner våra produktionskostnader. Då skatten ju ingår i dessa kostnader, bör därför staten även av detta skäl se till, att densamma icke blir större än vad som är oundgängligen nödvändigt.

Jag kan således icke finna annat än att vi måste göra de mest allvarliga försök att åstadkomma en skattelindring. Kanske möter man min argumentation med den anmärkningen, att även om vad som nu sagts om världssituationen befundes riktigt, vore slutsatsen dock felaktig. Stode vi inför en stockning i handelssamfärdseln av den art, som jag antytt, vore det av än större vikt att staten icke nu minskade sina inkomster, utan tvärtom ytterligare stärkte sin kassafond för att ha medel att täcka de brister, som framdeles kunde uppstå på grund av att vissa skattekällor möjligen bleve mindre givande. Frånsett emellertid att kassafonden har en helt annan uppgift än att utgöra en fond av besparade skattemedel, saknar en dylik invändning berättigande, ty den förbiser, att staten såsom skatteupptagande icke utövar en producerande utan en konsumerande verksamhet. Goda statsfinanser kunna följaktligen icke bära upp det näringsliv, som ger oss alla vårt dagliga bröd, utan näringslivet måste bära upp statsfinanserna, ty även staten får sitt bröd av näringslivet.

Att staten låte näringslivet avtyna, medan den droge ur detsamma medel för att tjäna till täckande av framtida statsutgifter, vore ett förfarande rätt lika det, som den vidtager, som lägger sina pengar på kistbotten för kommande kon-

sumtion i stället för att omedelbart eller medelbart ställa dem till förfogande för produktiv verksamhet.

Huru skall nu en skattelindring kunna ske i den budget, som av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen? I det föregående har jag mera principiellt uttalat mig angående utgiftsberäkningen. Omfattande besparingar torde därvid icke i denna sena timme kunna göras, och de besparingar, som kunna ske genom reducering av enstaka utgiftsposter, komma säkerligen att i viss mån erfordras för poster, som böra tillfogas eller höjas. Skall tillräckligt vinnas, måste det därför ske jämväl genom en riktigare beräkning av vissa inkomstposter. För min del skulle jag vilja ifrågasätta, om icke särskilt stämpelmedlen, sockerskatten och andelen i riksbankens vinst skulle kunna upptagas högre och bidra till att procenten för inkomst- och förmögenhetsskatten kunde sättas lägre än 175 %. Vidare synes mig skatten på inkomst och förmögenhet efter sistnämnda skatteprocent kunna beräknas högre än till 141 miljoner, varigenom den s. k. B-skatten å aktiebolag m. fl., vilken upptagits till 1 miljon kronor, skulle kunna avskaffas. Denna B-skatt är oriktig till sin princip och skadlig till sina verkningar på näringslivet. Densamma utgör en spårr på den naturliga väg för företagens konsolidering och utveckling, som till så stort gagn för svenska näringslivet förut stått öppen. Men ej nog därmed, densamma ger staten en avsevärd inkomst, när denna minst behöves, men belastar staten med en återbäringsskyldighet vid en tidpunkt, som kan vara för statsfinanserna synnerligen ogynnsam. Denna belastning är så mycket betänkligare, som restitutionerna till sin storlek icke låta sig på förhand beräknas. Detta förhållande får liksom en blyxtbelysning av uttalandet i finansplanen, att riksräkenskapsverket, med hänsyn till att restitutionerna av denna skatt äro i hastig tillväxt, för sin del icke ansett sig kunna för budgetåret 1925—1926 påräkna någon behållen inkomst av densamma. Finansministern åter anser, att den bör kunna beräknas till 1 miljon. Vem som har rätt är lika svårt att säga som att avgöra, vem som skall vinna vid en stundande dragnings på det s. k. Thielska lotteriet. Resultatet må emellertid bliva det ena eller det andra, säkert är, att B-skatten är ett missfoster, som så fort som möjligt borde steriliseras, så att den icke i framtiden kan åstadkomma än ytterligare skada.

Innan jag lämnar statsregleringen, vill jag fästa uppmärksamheten på en utgiftspost, som visserligen har ringa finansiell betydelse på grund av sitt obetydliga belopp men som är av så mycket större vikt på grund av det uttalande, som gjorts i motiveringen för densamma. Jag syftar på det under tredje huvudtiteln upptagna extra förslagsanslaget av 50,000 kronor till bestridande av kostnaderna för Sveriges representation i Nationernas förbunds råd m. m. Beloppet är densamma som av staten för innevarande budgetår anvisats för ändamålet. I sitt anförande till statsrådsprotokollet framhåller ministern för utrikes ärendena, att Sveriges ledamotskap i rådet är förlängt allenast för innevarande kalenderår, men man är enligt hans mening föranlåten att räkna med möjligheten av att det ytterligare förlänges på ett kalenderår.

Detta uttalande är så till vida ägnat att väcka en viss uppmärksamhet, som man hittills allmänt och, efter vad det vill synas, på goda grunder utgått ifrån att någon ytterligare förlängning av Sveriges ledamotskap i rådet icke borde ifrågakomma.

Till belysning av frågan härom torde några historiska erinringar vara på sin plats.

Den artikel i akten för Nationernas förbund, som handlar om rådets sammansättning, innehåller som bekant, att de stater, som i fredstraktaterna benämnas allierade och associerade huvudmakter, skola vara ständigt representerade i rådet. Sådant permanent ledamotskap i rådet tillkommer för närvarande — då Förenta staterna ej, såsom man vid förbundsaktens avfattande förutsatt, tillhör förbundet — England, Frankrike, Italien och Japan. Vid sidan av dessa stater med per-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

manent säte i rådet skulle enligt nämnda artikel i förbundsakten fyra andra förbundet tillhörande stater vara representerade i rådet. Dessa fyra skulle utses av församlingen tid efter annan efter dess närmare bestämmande, men till dess sådant förlögande första gången träffades, skulle ledamotskap tillkomma Belgien, Brasilien, Spanien och Grekland.

Dessa bestämmelser blevo redan från första stund föremål för kritik, i synnerhet i de nordiska länderna. I den år 1920 avlåtna propositionen om Sveriges anslutning till Nationernas förbund beklagades, att i förbundsakten saknades bestämmelser rörande de grunder, som skulle följas vid utseende av de fyra mindre stater, som temporärt skulle vara företrädna i rådet. Det framhölls såsom önskvärdt, att snarast möjligt dylika bestämmelser komme till stånd i form av ändring i förbundsakten. Denna uppfattning delades även av riksdagen, som i sin skrivelse rörande propositionens godkännande framförde bland andra önskemål även åstadkommandet av en mera tillfredsställande ordning för de mindre staternas representation i förbundets råd.

I överensstämmelse med denna uppfattning, som kom till uttryck även i Danmark och Norge, framlade de tre skandinaviska regeringarna redan år 1920 vid första sammanträdet av förbunds församlingen ett gemensamt förslag till ändring i vederbörande artikel i förbundsakten, åsyftande att mellan de till förbundet anslutna stater, som icke voro representerade i rådet, införa ett slags cirkulations-system, som skulle innebära, att varje år en av de temporärt i rådet representerade staterna skulle utträda och ersättas av en annan, vald av församlingen för en viss period utan möjlighet att kunna återväljas förr än en ny lika lång period förflutit. Detta förslag jämte vissa andra yrkanden om ändringar i förbundsakten föranledde tillsättande av en kommitté för närmare studium av förslagen, och vid nästföljande års församling antogs en ändrad lydelse av vederbörande artikel i förbundsakten, åsyftande befogethet för församlingen att med viss majoritet fastställa regler för val av de icke permanenta rådsmedlemmarna och särskilt bestämmelser om uppdragets längd och villkoren för återval. I sammanhang härmed uttalade församlingen genom en särskild resolution, att de icke ständiga medlemmarna borde väljas för bestämd tid i enlighet med ett system, innebärande successiv omsättning (avlösningssystem). Vid 1922 års församling förekom frågan ånyo. Den av församlingen beslutade ändringen i förbundsakten hade ej kunnat träda i kraft. Därför skulle enligt förbundsakten förutsättas ratifikation av ett visst antal förbundsmedlemmar, och ehuru ratifikation lämnades av åtskilliga stater, däribland Sverige, hade det erforderliga antalet ännu ej uppnåtts.

Församlingen ansåg sig därför icke böra omedelbart antaga bindande bestämmelser om avlösningssystemets genomförande, men den »anbefalldes» nästföljande församling att genomföra avlösningssystemet på det sätt, att en var av de icke permanenta medlemmarna skulle väljas för en tid av tre år, att medlem, som avgått ur rådet, icke skulle vara valbar under de tre nästföljande åren och att en tredjedel av de icke permanenta ledamöterna skulle förnyas varje år. Vid nästföljande församling år 1923 saknades ännu ratifikation av vissa förbundsmedlemmar, vadan den av 1921 års församling gjorda rekommendationen icke kunde efterkommas. Detsamma var förhållandet vid 1924 års församling. För närvarande fattas ratifikation endast av två stater, men då dessa äro sådana, som tillhöra rådet, har enligt förbundsakten ändringen ännu ej kunnat träda i kraft. I stället förekommer nu varje år vid förbunds församlingen val av samtliga icke permanenta rådsledamöter. Dessa val resultera i allmänhet i att de fungerande rådsledamöternas mandat förlängas på ett år. Endast i två fall har det hittills inträffat, att återval ej kommit till stånd, och då av alldeles särskilda skäl. Av de fyra stater, som vid förbundets tillkomst fingo plats i rådet såsom icke permanenta ledamöter, innehava tre alltjämt sina platser. Det är endast å fjärde

platsen, som ombyte två gånger ägt rum. Därjämte hava två nya platser tillkommit i följd av särskilt beslut. Dessa två platser intagas alltsedan början av år 1923 av Sverige och Uruguay.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Den nuvarande ordningen för rådsvalet måste betecknas såsom synnerligen otillfredsställande. Att fullständigt omval äger rum varje år är icke till förbundets fördel. De förhandlingar, som i det tysta eller mera öppet äga rum före varje val, höra icke till de mera tilltalande sidorna av förbundsarbetet. Den ivriga önskan om återval, som hittills i flertalet fall försports av de stater, som från början intagit ställningen av icke-permanenta ledamöter, den iver, varmed vissa andra stater eftersträva inval, och den osäkerhet i fråga om mandatets varaktighet, som gör sig gällande, allt detta i förening är ägnat att göra intrång på den självständiga hållning i rättvisans och billighetens tjänst, som man gärna vill kunna påräkna hos samtliga rådsstater, ej minst de icke-permanenta. Att det i längden icke heller kan vara nyttigt att i stort sett samma stater bibehålla ställningen av icke permanenta ledamöter torde ligga i öppen dag. Det måste anses synnerligen angeläget att å ena sidan en mandatstid, som ej är allt för kort, fixeras, å andra sidan obevekligt fastslås, att vid utgången av denna mandatstid något återval ej under viss period kan ifrågakomma. För dessa principer är det, som Sverige oavslåeligt alltifrån början kämpat. Till den av 1922 års församling antagna regeln om treårig mandatstid har man från svenskt håll med glädje anslutit sig. När Sverige, efter att med 1923 års början hava inträtt i rådet, sedermera åren 1923 och 1924 varit underkastat omval, har man visserligen ej fikat efter förlängning av mandatet men funnit en sådan förlängning naturlig. Å andra sidan har man ansett lämpligt och riktigt, att någon ytterligare förlängning över den tid av tre år, för vilken församlingen uttalat sig, ej vad oss angår borde komma i fråga. Denna ståndpunkt har under vissa förhandlingar och samtal från vår sida intagits.

I själva verket torde Sverige, långt ifrån att eftersträva nytt återval, böra bestämt avböja sådant, därest det skulle från annat håll ifrågasättas. Det bör vara en hederssak för oss att, när det gäller vårt eget land, fasthålla den princip, för vilken vi kämpat, innan frågan om vårt ledamotskap var aktuell. Genom att så handla göra vi förbundet en verklig tjänst. Vi lägga i dagen vår uppfattning, att ett icke permanent ledamotskap i rådet icke bör vara att betrakta ur nationalfångens eller den nationella fördelens synpunkt, utan är att räkna för en ansvarsfull och icke alltid behaglig uppgift, som ett land för en begränsad tid åtar sig i förbundets och mänsklighetens tjänst. Det exempel, som vi därigenom giva, torde, så får man i varje fall hoppas, vara ägnat att vid kommande rådsval väcka eftertanke hos såväl väljare som kandidater och även i övrigt vara till gagn för förbundet.

Jag kan icke tro annat än att regeringen i själva verket skulle vilja ansluta sig till denna uppfattning. Möjligen har det varit allenast en efter min tanke oberättigad tvekan att redan nu taga ställning till ett för ögonblicket ej aktuellt problem, som föranlett, att man i propositionen upptagit anslaget till förut utgående belopp. Om så är, kan måhända vad nu anförts giva anledning till att få förhållandet konstaterat.

Till sist några ord med anledning av ännu ett uttalande i Konungens tron-tal. Där säges med full rätt, att vi fortfarande leva under efterverkningarna av världskriget. Man skulle härtill kunna lägga, att vi alltjämt lida under följderna av de fredsslut, som bort vara ägnade att bringa världen tillbaka till normala förhållanden. Särskilt försoningen mellan folken, för vars åvägabrindande nya och stora insatser enligt frontalet gjorts under det förlutna året, har icke tagit något avsevärt steg framåt. Nationernas förbund, som vid sin senaste delegeradeförsamling utarbetat en plan för skyddandet av på status quo grundad fred, har synbarligen ansett det överstiga sina krafter att såsom

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

förnämsta grundval för förhållandet mellan folken lägga glömska av det förflutna och dess oförrätter samt förtroendefullt fredligt samarbete för framtiden. I stället har man satt sin tillit till ett slags obligatoriskt tvistemålsförfarande samt, för den händelse detta icke skulle leda till avsedd verkan, byggt upp en krigsorganisation till skydd mot en angripare av det bestående. Man har ock tänkt sig möjligheten att minska denna organisations bördor för varje deltagare i den föreslagna överenskommelsen genom att stadga en ömsesidig hjälpplikt. Därmed skulle i en dylik konflikt neutraliteten bliva omöjliggjord för de stater, som bundit sin handlingsfrihet, och kriget bliva icke en faktisk möjlighet till självhjälp utan det gemensamma folkrättsliga rättsmedlet till värn för freden.

Denna nya åskådning måste för visso framstå såsom i hög grad främmande för ett folk, vilket såsom det svenska levat under en mer än hundraårig fred, detta medan krigen mellan andra stater avlöst varandra och slutligen ett världskrig med sina brandfacklor satt nästan hela världen i lågor. Det är därför med den största glädje som vi erfarit, att detta vittfamnade förslag alltjämt är föremål för överväganden hos de olika makterna och således även inom vår regering. Ovissheten, om det kan föreläggas den nu samlade riksdagen, är för oss så mycket lättare att bära, som vi äro övertygade, att denna under namnet Genèveprotokollet föreslagna överenskommelse blir ett av de för vårt land mest vitala överläggningsämnen, som kunna föreläggas Sveriges riksdag. Under tiden ställa vi vår förtröstan till vårt fredsälskande sinnelag och ett obrottsligt upprätthållande av en sådan försvarsberedskap, som vår fosterlandskärlek kräver och vår ekonomiska och finansiella förmåga medger. Årets statsverksproposition ådagalägger ovedersägligen, att rikets högsta intresse, dess oberoende och självständighet, som tillgodoses utan att folket behöver digna under pålagda bördor. Vad som ytterligare kan fordras för rikets värn är vår tro på Guds hjälp, på egen kraft och på fosterländsk samverkan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: När den tredje socialdemokratiska regeringen i år vid riksdagens öppnande i rikssalen mötte den svenska folkrepresentationen för att meddela denna huvudkonturerna av de arbetsuppgifter, som regeringen tänkte förelägga årets riksdag, var det säkerligen många, som på denna regeringens programdeklaration fäste synnerligen långt gående förhoppningar. Det är inte så underligt, om så skedde. Jag finner det mycket naturligt. Jag vet inte, om det någonsin tidigare hos oss förekommit, att ett politiskt parti förklarat sig vara så otåligt villigt och berett att övertaga regeringsansvaret, som fallet var hos oss förliden höst. Det skedde också efter en valrörelse, vari man över hela linjen på ett mycket starkt sätt understrukt det önskvärda och förhoppningsfyllda uti att landet ställde sig under socialdemokratisk regeringsledning, och detta gjordes ej blott av unga oerfarna entusiaster, utan även av dem, som på grund av erfarenhet voro fullt förtrogna med regeringsställningens vanskligheter och möjligheter. Det var under sådana förhållanden, säger jag, ej alls förvånande, om man på många håll väntade mycket av den programmanifestation, som ett trontal ju alltid utgör.

Jag skall här inte ingå på spørsmålet, om trontalet motsvarade dessa förväntningar. Jag förmodar, att man kommer att säga, att i detta avseende voro intrycken ganska delade. Men vad jag kan hålla tio mot ett på är, att om bakom detta trontal stått exempelvis en borgerlig vänsterregering med ett socialdemokratiskt parti såsom sidoordnad värdebedömare, då skulle säkerligen, så snart trontalet sett dagens ljus, en kör av röster, vibrerande av misstränning, kommit att göra sig gällande. Då skulle man på många håll ha förklarat, att det, som här föreläge, voro icke ett uttryck för ett nytillträdande, ungt, idérikt och viljestarkt partis sjudande arbetsiver, utan tvärtom kunde beteck-

nas såsom trötta och hopplösa mäns försök att så lindrigt som möjligt komma ifrån besvärliga arbetsuppgifter. Om därtill hade, såsom nu i år skedde, fogats det skådespel, av vilket vi fingo taga del, nämligen att efter regeringsdikta-
men en tronföljare i andra led förklarade, att han med liv och blod komme att försvara det konungliga väldet, då skulle nog många funnit att ramen kunde ha omfattat och det hela lika väl försiggått exempelvis under de båda sista decennierna av förra århundradet eller under det första decenniet av det nuvarande århundradet, under ledning av de män, som då stodo i regeringen.

Det är emellertid icke min mening att klandra, att regeringen måttfullt och ordknappt givit sina anvisningar om de föreliggande regeringsuppgifterna. Jag är tvärtom fullt ense med regeringen därom, att tiden icke lämpar sig för några politiska luftsprång. Jag vill endast konstatera ett faktiskt sakförhållande. Och vill därtill endast lägga, att regeringens position skulle vara ännu mera akttningsbjudande än den är, om regeringsställningens förutsättningar i alla avseenden motsvarade de hjälpmedel, varmed regeringen efter tillträdet till sin ställning arbetat, d. v. s. om man under kampen för regeringsställningen använt samma hjälpmedel, som man använder i maktutövningen.

Beträffande *innehållet* i trontalet vill jag säga, att jag i allt väsentligt kan på både egna och meningsfränders vägnar uttala, att från vår sida några väsentliga erinringar mot det framställda arbetsschemat i dess allmänna formulering icke äro erforderliga. Beträffande exempelvis regeringens sympatitytringar för de strävanden, som ute i världen, koncentrerade i Nationernas förbund, gå ut på att där samla fredens krafter och organisera dem så, att de efter hand kunna avskaffa kriget och medföra att i det internationella umgänget förhandlingar, rättsprövning och skiljedom få ersätta våldsavgörelse, kan jag uttala min obetingade anslutning. Vi hålla före, att det för de små folken i alldeles särskild grad är angeläget att delta i, att stimulera och påskynda dessa strävandens fortsatta verksamhet. Jag tror också, att de små nationerna därvid icke få — naturligtvis alltid under klart aktgivande på sina egna möjligheter — undandraga sig det medansvar, som deltagandet i dessa strävanden givetvis påkallar. Jag tror emellertid även, att det är alldeles riktigt att, såsom man för närvarande hos oss nu gör, i fråga om Genèveprotokollet avvaktande aktgiva på, huru förhållandena utveckla sig och under tiden komplettera denna vår hållning med en ingående prövning såväl av läget som av i utsikt ställda förpliktelsers art, risker och konsekvenser. Sedan resultaten därav faktiskt föreligga, få vi därpå grunda vårt beslut i denna viktiga fråga.

Till regeringens skiss av det fortsatta arbetet på det jordpolitiska området kan jag också ge vår anslutning. Det parti jag tillhör gick i valstriden på det området fram med den formeln, att en ägare av jord helst bör bruka den jord han äger, samt att en brukare av jord helst bör äga den jord han brukar. Jag tror, att detta önskemål i sig sammanfattar ungefär vad man på det området vill åstadkomma. Jag vill därtill också knyta den bestämda förhoppningen, att regeringen i detta avseende icke skall låta sina möjligheter att åstadkomma betydelsefulla resultat begränsas eller försvåras av brist på praktiska grepp eller av hänsynstagande till lärosatser, som, om också alltmer dunkla och konturlösa, dock alltid bevara ofruktbarhetens egenskap fullt oförminskad.

Jag skall icke i detta sammanhang beröra försvarsfrågan, vartill jag senare återkommer.

Däremot vill jag yttra några ord med anledning av den passus i trontalet, i vilken regeringen konstaterar, att de sparsamhetstendenser, som gjort sig gällande i de båda sista årens budgetregleringar, jämväl nu av regeringen vidhållas.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Den föregående talaren har redan påpekat, att årets statsverksproposition innehåller förslag om sådan utgiftsökning, att utgifterna överstiga de i följande års riksstat fastställda med omkring 41 miljoner kronor och att jämväl det lånebelopp, som man föreslår oss att i år besluta upptaga, kommer att med omkring 15 miljoner kronor överstiga följande års, som ju uppgick till omkring 37 miljoner kronor. I fråga om denna utgiftsökning är att märka, att den delvis är en konsekvens av tidigare fattade beslut på olika punkter, och man kan i de avseendena nu knappast åstadkomma ändring. Men jag måste dock säga, som den föregående talaren yttrade, att i vissa avseenden och på vissa punkter förefaller mig årets budgetsbehandling icke i sparsamhetsavseende vara en fullt konsekvent fortsättning av de principer och de betraktelsesätt, som gjort sig gällande vid de båda senaste budgetregleringarna. Utan att nu i detalj gå in därpå, synes det mig, att man gjort vissa avvikelser från de ståndpunkter, som man tidigare intagit. Detta gäller alldeles särskilt det resoluta uppträdande, som den nuvarande finansministern på sin tid lade i dagen emot det tidigare kristidslöseriet. Men man får — och det kan icke bestridas — den känslan, att Geddesyxan i någon mån slöat till och att armen, som för den, icke är lika stark som tidigare.

Jag vill också i detta sammanhang uttala, att jag har svårt att få ett riktigt grepp om de faktorer, som skapat finansministerns optimism för fortsättningen. I den resumé över förhållandena, som han själv ger i statsverkspropositionen, förefaller det mig nämligen, som om ljus och skuggor växla på sådant sätt, att slutresultatet knappast bort bliva en uttrycklig förvissning om, att vi stå inför omedelbart uppåtgående tider. Då statsrådet exempelvis talar om trävaruexporten, säger han: »Sista året visade en minskad omsättning och sämre priser.» När han talar exempelvis om maskinexporten, som ju i sig innesluter en väsentlig del av vår järnhantering, säger han, att den senare delen av föregående året visade en nedgång i produktionen. Och när vi komma till jordbrukshanteringen, kan man ju visserligen för närvarande konstatera rätt höga priser, men det är icke så synnerligt stor ekonomisk glädje för oss, när vi icke äro säljare och ej ens producera i så stor omfattning, att vi reda oss själva, utan väsentligen äro köpare och importörer. Då bli ju dessa höga priser på jordbruksprodukter — enkannerligen på spannmål — icke något i och för sig uppmuntrande moment. Jag måste sålunda säga, att jag har svårt att riktigt se, vari de löftesrika momenten i vår nuvarande ekonomiska utveckling skulle ligga eller vad det är som föranleder till en större optimism än tidigare. Jag tror, att det är lika nödvändigt nu som det varit de båda föregående åren, att starka och konsekventa sparsamhetstendenser få göra sig gällande inom riksdagen. Jag riktar i alldeles särskild grad detta uttalande till riksdagen själv, som under de båda senaste åren på det sätt utövat sin granskning, att den höjt slutsiffrorna på riksstatens utgiftssida i stället för att, såsom ju tidigare i regel varit vanligt, bringa fram minskade siffror, så att riksdagen visat sig som den mest sparsamhetsvänliga av de båda statsmakterna.

Jag vill också säga ett par ord med anledning av den ökade upplåningen. I följande förklarade jag mig hysa vissa tvivel mot den då sittande högerregeringens åtgärd att igångsätta ett mycket kapitalfordrande statsföretag. Jag har icke fått någon anledning att i detta avseende ändra mening. Jämväl när det gäller sådana produktiva företag, som i och för sig kunna vara motiverade, måste för närvarande en sådan hänsyn tagas till de förhållanden, varunder statslån uppbringas, att man har anledning att i detta avseende åläggas sig den allra största betänksamhet. När det förhåller sig så, att staten själv hos oss får upplåna sina medel till en räntesats, som med $1\frac{1}{2}$ % överstiger vad svenska sparare få på långtidsplacering i de inhemska bankerna, då tror jag, att det

finns anledning att säga sig, att man jämväl med sådana produktiva utgifter, som icke direkt framkalla skatteökning, har all anledning att verkligen iakttaga den allra starkaste begränsning. Visserligen har Sverige fortfarande god kredit, men jag undrar, om vi icke befinna oss i det farliga stadium, som både enskilda och stater ibland kunna komma i, nämligen, att krediten fortfarande på grund av tidigare god ställning är utmärkt, men att man likväl börjar få köpa sina lån till rätt väsentligt höga priser. I en tid, då hela Europa är stark konkurrens på lånemarknaden, såsom för närvarande är fallet, tror jag, att det finns tillräcklig anledning att vi även i fråga om produktiva ändamål, där utgifterna bestridas genom upplåning, i största möjliga omfattning verkligen tillse, att vi endast starta företag, som äro oundgängligen erforderliga.

Ifrån denna betraktelse över låneförhållandena ligger det ju nära till hands att komma över till en operation ifråga om fondering, varom förslag föreligger i den nu framlagda statsverkspropositionen. Det är den ändring av avsättningarna till rusdrycksmedelsfonden, varom finansministern nu, efter det ett skrivelseförslag i fjol avläts, framlägger förslag. Jag skall här icke ingå på en redogörelse för rusdrycksmedelsfondens tillkomst och de grundläggande principerna för densamma eller dess pins historia tills för närvarande. Jag skall endast erinra därom, att i fjol förelåg från regeringen ett förslag om, att man skulle ifrån de s. k. avsättningsinkomsterna undantaga viss dylik inkomst. Samtidigt förelåg en motion, som gick ut därpå, att man skulle återinrymma inom avsättningsramen samtliga skatteobjekt av denna art, men samtidigt reglera fondens ställning så, att man bestämde en annan avsättningsgrund än den, som tidigare gällt. Inom bevillningsutskottet enades man därvid om en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken man hemställde, att utredning skulle verkställas om huru avsättningen skulle göras, men däri man tillika uttryckligen underströk, att utredningen skulle ske med bevarandet av fondens dittillsvarande syfte. Skrivelsens innehöll nämligen följande kläm: »att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd utredning, för nästa års riksdag framlägga förslag till ändring av de i förordningen meddelade bestämmelserna rörande avsättningar till fonden, under *beaktande av det syfte, för vilket fonden bildats*, samt med hänsyn tagen till de riktlinjer, som angivits i den till utskottsutlåtandet hörande motiveringen.» — Nu har Kungl. Maj:ts svar på denna riksdagens skrivelse kommit. Men svaret innehåller, att man vill fullständigt suddas ut fondens förutvarande syfte, som är att åstadkomma en begränsning i det allmännas utnyttjande av dessa medel, och helt enkelt förändra fonden till ett reservationsanslag, vartill man på sätt som skedde före fondens tillkomst, avsätter ett visst årligt belopp, men där i övrigt fondmedlen skola oavkortade och, oavsett varifrån de härflyta, ingå i statsbudgeten.

Jag måste uttala min synnerliga förvåning över att förslaget ifråga framställt på det sättet, avvikande i det grundväsentliga ifrån den begäran, som riksdagen föregående år framställde. Ty, såsom jag nyss sade, ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag kommer helt enkelt att innebära, att fonden blir ett reservationsanslag för viss avsättning av någon mindre del av dessa inkomster och ingenting annat. Jag vågar tro, att riksdagen, som ju i fjol efter en, som jag tror, mycket grundlig behandling inom utskottet intog den ståndpunkt, som framgick av skrivelsen, icke frångår sin ståndpunkt och här följer Kungl. Maj:t. Jag vågar hoppas, att man icke på det sättet skall göra sig urarva från ett tidigare betraktelsesätt, som riksdagen i sin helhet och Kungl. Maj:t då hade tillägnat sig och som visserligen i sin tillämpning försvårats av de i olika avseenden abnorma förhållanden, som inträffade under kristiden, men som ingalunda behöva befara skola göra fonden och dess uppgifter omöjliga under andra, normala tider.

Därefter må några ord få sägas om de löne regleringar, som äro inrymda i bud-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

getförslaget och som i icke ringa grad bidraga till den ökning på utgiftssidan, som jag nyss konstaterade.

Främst bland för flera huvudtitlar gemensamma utgifter förekommer förslag till ordnandet av kvinnornas lönefråga. Alla i riksdagen känna, att vi för ett par år sedan antogo en lag, den s. k. behörighetslagen, som lämnar tillträde för kvinnor till statstjänst i nästan samma omfattning som för män, men att lagen icke kunnat träda i tillämpning, därför att man velat hava löneförhållandena ordnade, innan behörighetslagen finge börja tillämpas. Redan vid utredningen av denna fråga uppstod strid om två för alla löneregeringsfrågor mycket betydande spörsmål. Den ena frågan gällde den s. k. behovsprincipens införande i vårt lönesystem, och den andra huruvida den s. k. likalönsprincipen skulle komma att tillämpas eller icke. I det förarbete, som på detta område verkställdes, kom man ju till det resultatet, att behovsprincipen borde i viss utsträckning tillämpas och att likalönsprincipen icke borde, åtminstone icke utan större erfarenhet, godkännas av statsmakterna.

Finansministern har nu gått en helt annan väg. Han har formellt anslutit sig till den ståndpunkten, att behovsprincipen icke skulle införas i vårt lönesystem men att däremot likalönsprincipen skulle bliva åtminstone styckevis erkänd.

Jag skall icke här gå in på ett närmare ordande om möjligheten och lämpligheten av behovsprincipens införande i vårt lönesystem. Jag vill endast konstatera, att när tjänstemännen inträda i ordinarie statstjänst, inträffar något helt annat än när exempelvis en enskild man anställs hos en annan enskild man. Inträdet i ordinare statstjänst innebär ett avtal, varigenom befattningshavaren från den dag, han inträder i tjänsten, ställer sin arbetskraft till statens förfogande under hela sitt återstående liv, under det att staten å sin sida garanterar denne befattningshavare försörjning, först i form av lön och sedermera i form av pension, under hela dennes livstid. Från statens sida kan, sedan befattningshavaren fått denna ställning, avtalet icke ryggas. Befattningshavaren däremot har möjlighet att lämna sin anställning. Att man under en sådan anställningsform försöker ordna det så, att hänsyn tages, givetvis till arbetets art och beskaffenhet, men också till befattningshavarens behov, förefaller åtminstone mig vara mycket naturligt och riktigt. Eljest blir det ju så, att antingen skall staten sätta lönerna till belopp, som för den ena, exempelvis den ensamstående befattningshavaren, kan vara tillräckligt, men som fullständigt utestänger andra grupper med ungefär samma ställning men med andra levnadsbehov, på grund av familjeförsörjning och dylikt, från anställningsmöjlighet. Sålunda, antingen får man sätta lönen så, att den blir tillräcklig endast för en viss grupp av möjliga sökande. Eller också måste man sätta lönen så, att den räcker för alla. Men därigenom fördyrar man, så vitt jag förstår, alldeles onödigtvis vår statsförvaltning. Jag skall emellertid icke närmare gå in på den saken; det blir tillfälle att återkomma därtill vid annat tillfälle.

Däremot skall jag be att få påpeka, att när man kommer till frågan om likalönställning — en sak, som kan behandlas fullt skild från frågan om behovsprincipen — har man i föreliggande statsverksproposition principiellt anslutit sig till likalönsståndpunkten. Men i tillämpningen har man, i varje fall när man ställts inför nödvändigheten att taga position i det speciella fallet, icke vågat följa detta betraktelsesätt. Jag skall icke anföra många exempel. Men för att nämna ett sådant, som förekommer i femte huvudtiteln, där man just med hänsyn till behörighetslagens och likalönprincipens tillämpning haft att om lägga avlöningsförhållandena för viss kvinnlig statstjänst, nämligen för den kvinnliga yrkesinspektören. Under det man i motiveringen för sin ståndpunkt säger, att man vill, då en befattning skall besättas, »låta alla parter tävla under utsikt att erhålla samma lön», kommer man, då det gäller att fixera denna lön, fram till, att

en kvinnlig befattningshavare med precis samma tjänsteplikter, i många avseenden kanske mera omfattande än de manligas, placeras i en annan och lägre löneställning än männen. Och då det gäller exempelvis sköterskor och skötare eller översköterskor och överskötare på hospital, tillämpar man principen så, att de, med samma arbete, erhålla väsentligt olika löneställning. För den, som i likhet med mig anser en sådan skillnad sakligt berättigad, finns ingenting att erinra mot ett dylikt betraktelsesätt. Men att man från deras sida, som samtidigt proklamera sig som anhängare av likalönprincipen, reglerar löneförhållandena så, att man placerar kvinnogruppen i en väsentligt lägre ställning än männen, kan jag icke finna vara ett principiellt riktigt och hållbart förfaringsätt.

När jag såg detta förfarande, påminde jag mig en visa, som man sjöng i min ungdom, om en flicka, som beskrev, vilken utmärkt vän hon hade. Hon gav honom erkännande för alla möjliga dygder, men slutade likväl med: »Men likväl så var han en falsker vän.» Till den refrängen återkom hon ständigt. När man i detta fall deklarerar sin anslutning till likalönprincipen och förklarar, att här skall över hela linjen införas lika löneställning, men så snart man möter det faktiska fallet hesiterar för att tillämpa sin egen princip, då tror jag, att de, som till äventyrs skulle var förtjusta över principförklaringen, måste säga sig, att den framställning, som här föreligger, kan ur lönepolitisk synpunkt begåvas med samma karakteristik, som gavs åt vännen i visan.

I denna fråga vill jag emellertid uttryckligen framhålla, att jag icke för talan för någon annan än mig själv. Jag anser denna fråga icke ägna sig att göra till partifråga, och jag hoppas att regeringen icke av prestige- och opportunitetshänsyn driver sin mening på sådant sätt, att icke riksdagsledamöterna i regeringspartiet skola vara fullt oförhindrade att vid positionstagandet i densamma följa de åskådningar, som de tilläventyrs rent individuellt hysa.

Vidare observerar man, när man går igenom budgeten, att vi i år ha ett emotse förslag om förändring av polisväsendet. Propositionen har ännu icke avlämnats, och jag skall om denna sak icke yttra något annat än att jag uttrycker det livliga hoppet, att regeringen vid den propositionens framläggande skall känna sig representera, icke *delars* inom samhället uppfattning mot det hela, utan *det hela* emot delen. Jag vill här betona, att det är ett rimligt och riktigt krav, att man på alla samhällsklasser ställer precis samma fordran i ordningsavseende, och att det är nödvändigt, att den synpunkten upprätthålles, hur än de politiska åsikterna skifta vid regeringsbordet. Riskens av att eftergifter på detta område ske, har man exempel på i utlandet. Det är väl faktiskt så, att det nuvarande läget i Italien — fascismen — är ett resultat just av att man förut icke upprätthållit rättshänsynen inom och mellan olika samhällsklasser vid reglerandet av de allmänna förhållandena. Jag har här icke någon kritik att inrikta mot gjorda försummelser; jag vill blott uttala den livliga förhoppningen och förvissningen, att man, som sagt, vid ordnandet av denna fråga, vid tillsynen över den allmänna ordningen, skall känna sig som representant för ett allsidigt rättsintresse.

I trontalet gör slutligen regeringen ett uttalande därom, att försvarsfrågan kommer att föreläggas den nu sittande riksdagen och att man förväntar, att en lösning av densamma kommer till stånd. Jag vill uttala den förhoppningen, att denna regeringens mening och önskan verkligen blir uppfylld. Jag tror, att landets intressen gagnas, om på det området den länge såsom ytterst önskvärd be-tecknade lösningen kommer till stånd och genomföres på ett sådant sätt, att därmed, å ena sidan, Sveriges vilja att alltjämt bevara sin självständighet klart markeras, under det, å andra sidan, Sveriges villighet att medverka till en utveckling i fredsriktning icke av någon kan dragas i tvivelsmål.

Jag ber att slutligen få säga, att det frisinna partiet vid denna riksdag liksom tillförne går till arbetet med föresatsen att sanverka på olika sätt och i olika avseenden med alla dem, som vilja komma till sakligt befogade och riktiga resul-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

tat. Vi äro fullt medvetna om, att man både till vänster och till höger om oss återfinner män, som, drivna av kärlek till landets intressen, kämpa för sina respektive åskådningar. Tradition, börd, personlig åskådning m. m. göra att de kämpa på olika flyglar och i olika läger, men vi äro villiga att erkänna, att man på olika fronter kan göra sig förtjänt av erkännandet, att ärligt söka gagna sitt land. Om man vill fränkänna oss delaktighet i fosterlandskärlek och ansvarskänsla, då säga vi: de egenskaperna äro ingen gruppss speciella privilegier. Och om man å andra sidan vill för sig monopolisera medkänsla för de små, de svaga i samhället, så svara vi, att icke heller den ledstjärnan torde vara förbehållen någon ensam grupp.

Under förhoppning, att goda resultat i samfällid strävan till det helas båtnad skola kunna åstadkommas jämväl vid detta års riksdag, hemställer jag, herr talman, om remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén**: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet närmast i anledning av en erinran, som herr Trygger gjorde till ett uttalande av mig vid tredje huvudtiteln. Det gällde beräkningen av anslaget för Sveriges representation i Nationernas förbunds råd. Jag ber att få förklara, att jag omedelbart ser mig i stånd att lugna de farhågor, herr Trygger där uttryckte för att detta uttalande skulle innebära något slags frångående av de principer beträffande representationen i Nationernas förbunds råd, som tidigare av svenska regeringar hävdats. Den omständigheten, att jag ansett anslaget böra beräknas på det sätt, som skett, alltså utan hänsynstagande till att vårt mandat utlöper redan vid kalenderårets slut, har alldeles riktigt sin orsak däri, att jag anser det icke vara anledning att i statsverkspropositionen taga ståndpunkt till denna fråga, frågan, huruvida Sverige skulle eventuellt kunna mottaga ett nytt val i rådet.

Jag fann så mycket mindre anledning att nu taga ståndpunkt till den frågan, som det ju föreligger en möjlighet, som jag tror, att den ärade talaren icke tillräckligt beaktade, den möjligheten nämligen, att den ifrågasatta ändringen av förbundsakten hinner att bli ratificerad före nästa förbunds församling — att förbunds församlingen sålunda med $\frac{2}{3}$ majoritet antar ett reglemente, enligt vilket ett cirkulationssystem beträffande representationen i rådet införes. Därest så sker, är det ju tänkbart, att församlingen anser, att de icke permanenta medlemmarna i rådet böra successivt utbytas och att man då ställer sig på den ståndpunkten, att de medlemmar, som längst innehåft sin plats i rådet, böra tidigast avgå, och att således Sverige såsom hörande till dem, vilka senare invalts i rådet, skulle nu ifrågakomma till omval. Det spörsmålet kan alltså uppkomma. Jag är icke beredd att taga ståndpunkt till det nu och har icke ansett lämpligt att i statsverkspropositionen taga en sådan ståndpunkt.

På samma gång vill jag begagna tillfället att uttrycka regeringens tillfredsställelse över att herr Trygger gillade den modus procedendi, som regeringen ansett riktig i fråga om behandlingen av Genèveprotokollet. Jag vill endast samtidigt anmärka, att jag icke skulle kunna i allo underskriva den kortfattade karakteristik, som herr Trygger gav av Genèveprotokollet. Man kunde möjligen få det intrycket, att det enligt herr Tryggers mening fanns två skilda vägar att här gå: den ena att söka bringa glömska över de motsättningar, som rått under världskriget, den andra att arbeta för en organisation, innefattande ett processförfarande, ömsesidig hjälp o. s. v. Jag vet ju väl, att herr Trygger icke menar, att de vägarna utesluta varandra, utan att man i själva verket samtidigt som man arbetar för det ena målet också kan arbeta för det andra.

Då jag har ordet, må det slutligen tillåtas mig att säga ett ord i anledning av en allmän kritik, som herr Ekman riktade mot trontalet. Han hade därav fått det intrycket, att det verkat som trötta och hopplösa mäns försök att komma ifrån

besvärliga regeringsuppgifter så lindrigt som möjligt. Då emellertid herr Ekman samtidigt förklarade, att han icke hade några väsentliga anmärkningar att framställa mot trontalets innehåll, förmodar jag, att kritiken närmast avsåg den motsättning, som han ansåg förefinnas mellan trontalets innehåll och de uttalanden, som gjordes under valstriden. Jag ber endast att få göra den lilla reflexionen, att valstriden avsåg ju andra kammarens sammansättning för fyra år framåt och att givetvis det program, det socialdemokratiska partiet arbetat för under valstriden och som avsåg denna fyraåriga period, icke kan utformas av regeringen på de två, tre månader, som gått mellan dess tillträde till sina ämbeten och denna riksdags början, allra minst då regeringen ju har att taga hänsyn till riksdagens sammansättning och till realiserbarheten av de förslag, som den framställer.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Jag torde ej hava samma anledning som det frisinna partiets ledare, herr Ekman, till reflexioner över regeringens tillkomst och orsakerna till det magra innehållet i trontalet, utan jag skall närmare ansluta mig till den föreliggande statsverkspropositionen och det allmänna läget.

Det parti och de personer, som vid remissdebatten förra riksdagen kanske stodo främst i oppositionen, hava nu inträtt i Kungl. Maj:ts regering, medan den då sittande regeringens främste man i dag uppträtt såsom den förste kritiske granskaren av regeringens allmänna politik och budgetförslag. Rollerna äro i det avseendet ombytta. I övrigt synas ej de inrepolitiska förhållandena skilja sig så mycket från de då rådande. Liksom då meddelas, att förslag till ny försvarsorganisation kommer att föreläggas riksdagen. Och även i år synes denna fråga, om icke överskygga alla andra frågor, så dock tilldraga sig ett mycket stort intresse. Men i ett avseende skiljer sig den föreliggande statsverkspropositionen från de närmast föregående årens, nämligen däruti, att budgeten åter börja svälla ut. Den minskning av budgetens totalsummor, som under de senare åren är från år ägt rum, har alltså i år förbytt i en ökning, och en ganska avsevärd ökning. Och det bör ej väcka förvåning, om den frågan med oro framställes: Skall budgeten nu åter börja stiga? Ha vi då nått en vändpunkt inom vårt näringsliv?

Den ekonomiska bakgrunden för årets statsverksproposition synes eljest i huvudsak likartad med det närmast föregående årets. Även om någon ljusning kan skönjas, har ej jämvikt återvunnits inom näringslivet efter den vid krigets avslutande framkallade depressionen. Industrien har nog i allmänhet ekonomiska svårigheter att kämpa emot, många företag ha ej kunnat giva sina arbetare jämn och fast sysselsättning, och jordbruket, landets modernäring, arbetar ännu under tryckta ekonomiska förhållanden. Brödsåden har lämnat svag skörd, och de flesta jordbrukare torde därför icke hava någon brödsäd att sälja, ehuru priset å densamma nu kan anses tillfredsställande. Till följd av den milda vintern med saknad av köld och snö kan ej skogsavverkningen bedrivas i vanlig omfattning, vilket kommer att menligt inverka ej blott på den enskilde skogsägarens ekonomi utan även på landets näringsliv och handelsutbyte i dess helhet. Och därtill hemsökes nu vår södra provins av en mycket utbredd kreaturspest, som icke blott kostar staten stora summor utan med all sannolikhet kommer att verka hämmande på jordbrukets avkastning i denna provins.

Mot denna bakgrund hade man väntat, att den föreliggande statsbudgeten ej fått svälla ut som skett. Ty även om denna ökning delvis är beroende av att automobilskattemedlen införts i budgeten och förslagsanslagen upptagits till vad de beräknas utgå med, så återstå likväl många miljoner i ökning. Och även om det kan vara rimligt, att en del öknings ägt rum, borde de hava

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

fått en större begränsning. Enbart på socialministerns huvudtitel uppgå ju ökningarna till över 7 miljoner kronor. Vi äro alltså inne på den breda vägen igen, med stora miljonökningar. Man hade ej väntat, att så skulle ske under den tid, den nuvarande finansministern och erkände finanspolitikern herr Thorsson har hand om statens pung. Men miljonerna hava för närvarande åter börjat tillföras statskassan i sådan omfattning, att något blivit över för kassafonden, och då synes det vara svårt att kunna hålla tillbaka inför alla de krav, som resas. Vill man emellertid ej motsätta sig vissa löneregleringar och begärda nybyggnadsanslag, så tror jag ej, att man nu kan peka på några punkter, där större besparingar kunna göras. Men jag tror likväl, det under budgetbehandlingen skall visa sig möjligt att göra åtskilliga besparingar.

Nu lämnar visserligen finansministern vid redogörelsen för finansplanen den upplysningen, att några besparingar genom att pressa ned anslagsmedlen till respektive ändamål ej äro möjliga att ernå, utan om besparingar skola vinnas, så krävas härför förenklingar i förvaltningsapparaten och en mindre kostsam handläggning av ärendena. Men det är ju denna enkelhet och sparsamhet i statsförvaltningen, som bör eftersträvas. Och finansministern ställer även i utsikt, att den nu arbetande besparingskommittén skall framkomma med dylika förslag i så god tid, att de skola kunna föreläggas årets riksdag. Man vill hoppas, att så skall ske och att det även skall bliva möjligt att sänka inkomstskatten till staten. Ty efter den höga procent, varmed densamma nu utgår, är den för de skattedragande tillsammans med kommunalskatterna mycket betungande. Det var också med tillfredsställelse, som den lilla notisen, som under hösten var synlig i pressen, mottogs, om att finansministern hade för avsikt att föreslå sänkning av inkomstskatten. Denna förhoppning har nu emellertid förbytts i besvikelse.

Medan jag nu berör skatteförhållandena, kan jag icke underlåta att säga, att regeringen, som i princip säger sig vara emot allt för höga indirekta skatter, likväl, utan att höra riksdagen, för någon månad sedan fattade ett beslut, som på indirekt väg kommer att beskatta svenska folket på åtskilliga miljoner. Jag åsyftar inköpet av Thielska galleriet, som enligt vad nu uppgivits, skall betalas med lotterimedel. Det tillkommer icke mig att nu ingå på en grundlagsenlig prövning av denna sak, men nog förefaller det underligt, att icke riksdagen härom fått höras. Ty i sak har det icke gällt understöd av ett kulturellt ändamål utan ett inköp för statens räkning.

Jag nämnde något om jordbrukets ekonomiska förhållanden, och jag vill ytterligare beröra några punkter. Ut i frontalet tillkännagavs, att förslag, som avse att bevara jorden åt den jordbrukande folkklassen och att bereda brukarna en mera tryggad ställning samt att för obesuttna underlätta jordförvärv, komma att föreläggas riksdagen. Förslag med dessa syften äro förvisso värda allt understöd, men de böra icke genomföras på bekostnad av andra berättigade intressen och ej heller genom för stränga restriktiva lagar. Likaså böra dessa nya jordbruk, om de ej enbart skola hava kolonisationssyfte, vara så anordnade och givas sådana ekonomiska förutsättningar, att de kunna föda sin man, eller med andra ord, att en familj där kan få sin ekonomiska bärning utan att för mycket bliva beroende av statens mellankomst. En sådan jordfördelning är ju värd allt understöd. Men för det ändamålet behöva ej dessa nya lagar hava namn av sociala lagar.

Dessa nya jordbruk fordra emellertid liksom de gamla, att de jordbrukseconomiska förhållandena bli någorlunda drägliga, om det skall vara någon mening med att inrätta dem och om det därmed avsedda syftet skall nås och ej intresset för saken hos dessa nya brukare genom missräkningar skall förbytas i olust.

Som jag nämnde, har ej full jämvikt återvunnits inom näringslivet. Jordbruket såväl som andra näringar tyngas av de ännu ganska höga järnvägsfrakterna. Och mellanhänder och truster beskatta såväl konsumenterna som jordbruket. Resultatet av den av förre jordbruksministern David Pettersson anbefallda utredningen om orsakerna till de i Sverige rådande höga priserna å konstgödselmedlen, kali och superfosfat, har ej ännu låtit höra av sig. Enligt dåvarande jordbruksministerns skrivelse voro de i Sverige gällande priserna å superfosfat c:a 50 procent högre än i Norge och Danmark, och de svenska priserna å kali voro ännu ogynnsammare i jämförelse med utomlandspriserna. Då förbrukningen av dessa konstgödselmedel uppgår till betydande mängder, är det icke små belopp, det svenska jordbruket på detta sätt belastas med i förhållande till våra grannland. Enbart förbrukningen av superfosfat har de senaste åren uppgått till omkring 120,000 ton. Efter ett pris av 9,50 per deciton uppgår denna merkostnad, som i jordbruksministerns skrivelse beräknades till 50 procent, till i runt tal 3,800,000 kronor. De olika försäljningsvillkor, som i Sverige tillämpas i jämförelse med andra länder, kunna icke i och för sig berättiga till detta 50 procents högre pris. Undersöker man förhållandena, bör det därför icke väcka så stor förvåning, om jordbrukarnas skuldsättning ökas och in-teckningarna på många ställen nå upp till skorstenarna. Bankerna ha heller icke bidragit till att lätta detta förhållande, då de fortfarande hålla så hög marginal mellan in- och utlåningsräntan. Kreditväsendet för jordbruket bör därför på bättre sätt ordnas.

Det kunde ju, herr talman, finnas anledning att vid detta tillfälle ytterligare beröra en del punkter i den föreliggande statsverkspropositionen, vilket jag emellertid ej nu skall göra.

Herr statsrådet **Sandler**: Då det är på min föredragning, som beslut har fattats om beviljande av lotterimedel för förvärv av det Thielska galleriet, och den föregående ärade talaren gjorde sig till tolk för den uppfattningen, att detta beslut skulle komma att föranleda, att statsverket för framtiden belastas med nya utgifter, skall jag be att få begagna tillfället att omedelbart rätta det missförstånd, som uppenbarligen ligger bakom den ärade talarens uppfattning.

Det förhåller sig så, att för förvärv genom en särskild stiftelse av det s. k. Thielska galleriet har Kungl. Maj:t beviljat dragningar till ett antal av 5 ¹/₂ i det penninglotteri, som brukar försiggå med ett antal av 11 dragningar årligen. Det belopp av lotterimedel, som sålunda komme att ställas till disposition, är icke blott tillräckligt för verkställande av detta inköp av konstsamlingen och den fastighet, i vilken konstsamlingen är inrymd, utan är också beräknat så, att av dessa medel skulle skapas en fond av en storlek, tillräcklig för att vården och underhållet av denna konstsamling för all framtid äro betryggade, utan att de skattdragande här i landet för denna framtida vård behöva betala ett enda öre i skatt. Det synes alltså föreligga ett missförstånd på denna punkt, och jag har velat begagna tillfället att omedelbart rätta detsamma.

Vad själva sakfrågan beträffar, vill jag deklarerera att efter min uppfattning Kungl. Maj:ts dispositionsrätt över lotterimedel i första rummet bör användas för att tillgodose konstnärliga syften av olika slag och att jag för min del har för den skull funnit användandet av lotterimedel för detta ändamål stå i synnerligen god överensstämmelse med de allmänna grundsatser för dessa lotterimedels handhavande, som tidigare tillämpats. Det är en sak för sig, huruvida man anser att lotterimedel överhuvud taget icke skola disponeras av Kungl. Maj:t utan riksdagens medverkan i en eller annan form; men det är då en fråga, som gäller hela detta lotteriväsen, och det får väl då för sig övervägas,

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

huruvida det icke finns goda grunder för att en regering har och fortfarande bör behålla åt sig möjligheten till ett fritt och generöst handhavande av dessa lotterimedel.

Herr Winberg: Herr talman! Den som möjligen icke har någon annan uppfattning om det verkliga livet, sådant det ter sig i världen i närvarande ögonblick, än den han kan skapa sig av den remissdebatt, som nu pågått en stund här i den svenska riksdagens första kammare, skulle alldeles säkert komma till det resultatet, att vi leva under ovanligt gemytliga förhållanden både ute i världen och även här hemma hos oss. Icke ett ord har egentligen nämnts om den kamp, som skärpes allt mer och mer, om den strid, som hundratusentals av vårt lands inbyggare varje dag få föra, och om den tillspetsade situationen på det ekonomiska området, vilken blivit allt skarpare och skarpare. Herr Trygger hade visserligen en del anmärkningar att göra mot den framlagda statsverkspropositionen. Han klagade över att man inte kunde få ned skattesatsen och framför allt borttaga den så kallade B-skatten, som ju närmast drabbar aktiebolagen. Det framgick också, som kammaren hörde, att det även finns andra medlemmar här i kammaren än herr Trygger, som kände sitt skattetyngda hjärta värmas av det uttalande, som herr Trygger gjorde i detta avseende.

Herr Ekman har nu skämtat med regeringspartiet för att det haft alltför brått att komma till regeringsmakten och han drog visst, efter vad jag kunde finna, något i tvivelsmål, huruvida den nuvarande regeringen på ett tillfredsställande sätt skulle komma att representera hela det svenska samhället, när frågan om polisförfattningen skulle komma upp till behandling. Men i övrigt instämde herr Ekman, såvitt jag kunde fatta, i stort sett och i huvudsak med vad regeringen låtit framkomma såväl i propositionen som ock i trontalet, om han också hade en viss anmärkning mot det senare.

Det brukar ju, herr talman, vara så, att man vid en remissdebatt skall åtminstone i någon mån anknyta anförandena till den avlämnade statsverkspropositionen, och för att inte bryta mot gammal tradition skall även jag göra det. Jag måste dock säga mir. att om den framlagda statsverkspropositionen liksom också om trontalet är knappast någonting annat att säga, än att de äro sådana, som man egentligen väntat sig dem. Statsverkspropositionen och trontalet äro väl också, föreställer jag mig, ungefär sådana, som de skulle framlagts av vilken som helst borgerlig regering, som under nuvarande förhållanden skulle sitta och regera här i vårt land, möjligen med undantag av några mindre detaljer. Detta visar nog också riktigheten av vad jag vid flera tillfällen framhållit, nämligen den stora skillnaden mellan vad man kan och vill göra, när man kommit i besittning av regeringsmakten, och de förespeglingar man vid valtillfällen och dylika gör folkets breda lager, beträffande betydelsen av denna regeringsmakts innehav.

Jag skall som sagt inte alls i detalj ingå på statsverkspropositionen. Men om jag skulle göra det i en enda punkt, så är det beträffande en mycket obetydlig sak, som dock är mer än vanligt apokryfisk. Jag skulle nämligen vilja göra en förfrågan, huruvida det icke skulle vara möjligt nu, när vi skriva år 1925, att från uppgifterna i statsverkspropositionen rörande rikets statsskuld, avdelning B, »övrig statsskuld», få borttagen en punkt, som heter »ränta å konung Carl XIII:s hemgiftskapital, reservationsanslag 7,500 kronor». Det må ursäktas den enkla svenska medborgaren, om han, när han läser denna punkt, frågar sig, varför vi i all rimlighets namn i den svenska statsverkspropositionen så länge skola dragas med en post rörande konung Carl XIII:s hemgift, då personen i fråga, såvitt jag kan minnas, varit avträdd från den jordiska skådebanan sedan snart hundra år tillbaka. Jag antar, att det kan läm-

nas någon förklaring, varför vi fortfarande få dragas med den punkten i vår statsverksproposition. Möjligen kan man komma med den invändningen, att en sådan fråga överhuvud taget icke kan ordnas annat än i samband med regentskifte, men om så är fallet, så måste jag beklaga, att man inte passat på att få bort punkten vid något av de regentskiften, som inträffat under dessa hundra år, och i varje fall hoppas jag, att man använder tillfället, så fort något sådant erbjuder sig.

Efter denna lilla anknytning till statsverkspropositionen skall jag be att få beröra några mera allmänna ämnen, det vill säga förhållandena i allmänhet i världen liksom också i vårt land, vilka jag anser vara av den betydelse, att man inte bör behandla dem så som i regel är fallet i parlamenten och allra helst i det svenska parlamentet, d. v. s. att man så litet som möjligt talar om dessa realiteter, går omkring dem som katten kring het gröt och menar att genom att man inte rör vid dem, kan man komma därhän, att de icke alls existera.

Denna kammares ålderspresident yttrade vid detta riksmötes öppnande bland annat, såvitt jag fattade honom rätt, att ställningen ute i världen ingalunda är så synnerligen glädjande och ljus, och anledningen härtill angav han vara dels världskriget, dels den efter detsamma åstadkomna segerfreden, som jag tror, att uttrycket föll. I detta hans yttrande kan jag för min del fullkomligt instämma. Det är ju kanske förklarligt, att den ärade talaren icke vare sig vid det tillfället och ej heller i dag gick närmare in på frågan om vad som i sin tur närmast var anledningen till världskriget och att segerfreden blev sådan den blev. Hade han gjort det eller ville han göra det, misstänker jag, att om han ville vara fullt objektiv, han skulle komma fram till det resultatet. att anledningen var att den politik, för vilken han väl är en av de främsta exponenterna här i vårt land, alltför länge och i alltför stor utsträckning tillämpats ute i världen och att detta också är anledning till att förhållandena blivit sådana de äro. Under sådana förhållanden bleve ju en kritik av dessa omständigheter från hans sida egentligen en kritik av den politik han själv företräder.

Emellertid är jag alltid villig att erkänna de fördelar även mina politiska motståndare besitta, och jag skall här ge det erkännandet, att det ändock är någonting att ta fasta på, när man från den ärade talarens sida åtminstone erkänner, att förhållandena för närvarande ute i världen visst inte äro idealiska, och att vi icke heller ha så synnerligen stor anledning att tro, att de inom den allra närmaste framtiden komma att i väsentlig mån förändra karaktär. Det finns andra personer, som se betydligt mera optimistiskt på saker och ting, så optimistiskt till och med, att man kan ifrågasätta, huruvida de inte egentligen lämnat verklighetens mark och dväljas uppe i det blå.

Som ett bevis på hur man på sådana håll kan se på förhållandena, skall jag tillåta mig att här bara anföra ett par punkter i skrivelser och telegram, som den nuvarande statsministern avsände nerifrån Genève, då vi här i landet stodo mitt uppe i höstens valrörelse. Han säger sålunda bland annat i ett telegram av den 18 september: »Linjerna klarna alltmer för varje dag för praktiskt utförande av Mac Donalds och Herriots gemensamma program, skiljedom, trygghet och nedrustning . . . Skiljedomsförfarandet synes komma att på ett rent revolutionerande sätt utbyggas till att utom alla rättstvister omfatta även in-tressetvister staterna emellan. Begreppet tillåtna krig skulle försvinna — — —. Dessa fördrag träda definitivt i kraft efter den nedrustningskonferens, vartill rådet skall inbjuda alla makter, inom och utom Nationernas förbund, och för vilken planen om hur nedskrivningen skall utföras och kontrolleras, om rätt till uppskov m. m. föreläggas.» Och så fortsätter han: »Men även denna nya Magna Charta för världens fred med alla de väldiga framsteg till uppbyggande

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

av en mera framskriden folkrätt den innebär, kunde dock stanna på papperet, om icke andan, som gör den levande, funnes. Men den som dagligen här bevittnar, med vilken uppriktig önskan om samförstånd och med vilken villighet till ömsesidiga eftergifter förhandlingarna föras, han måste säga sig, att nu omsider på världens ledande platser sitta män, ärligt besjälade av god vilja att bygga upp den nya tryggare anordningen, efter vilken massorna inom alla folk längta.» — Ja, mina herrar, det är ofantligt vackra saker, men ack så verklighetsfrämmande! Och nog måste man väl fråga sig i dag: Vad är det som återstår av allt det vackra, som skrevs nerifrån Genève i september, alltså för omkring fyra månader sedan? De linjer, som klarnade allt mer och mer för genomförandet av Mac Donalds och Herriots plan till en betryggande fredsoordning i Europa, var finnas de i dag? Om vi se efter, måste vi säga oss allesammans, att de visade sig hänga i luften, det fanns ingen realitet bakom det hela.

Nu skall ingen tro, att det är med någon slags skadeglädje, som jag konstaterar, hur verklighetsfrämmande allt detta i grund och botten är, då man ser litet närmare på det. Men det är av betydelse och ofrånkomligt att påpeka detta, därför att man brukar måla upp för och inbilla vårt lands arbetarklass, att det är genom dylika konferenser av de kapitalistiska staternas representanter i Genève och annorstädes, som man skall bygga upp en bärande grundval för fred folken emellan och avskaffa de ohyggligheter, som hittills existerat, vilket är en lära så verklighetsfrämmande och så farlig, att man inte utan vidare bör få sprida den och inbilla massorna, att det är på den vägen och från det hållet, som de ha att vänta sin frälsning.

Jag kan ta ett enda exempel för att visa hurusom allting fortfarande går efter de gamla linjerna, nämligen Englands uppträdande gentemot Egypten med anledning av mordet på den engelska militärbefälhavaren där nere. Huru överensstämmer ej förfarandet därvidlag med vad vi bevittnade 1914 rörande Österrikes uppträdande gentemot Serbien, som då föranledde det stora världskriget. Enda skillnaden är den, att Egypten icke haft lika mäktiga bundsförvanter som Serbien hade på den tiden. Annars är det precis samma historia, att man med militära maktresurser tvingar igenom vad man pålagt den part, som man har till motståndare.

Hur är det för övrigt med den borgerliga parlamentarismen och den borgerliga demokratin? Den senare är ju, kan man säga, i sak avskaffad i flera länder, direkt i Spanien och Italien och indirekt i en hel del andra stater, såsom Finland, Estland, Polen, Jugoslavien och övriga, på det sättet, att man utan vidare häktar både enskilda ledamöter och hela grupper av de lagstiftande församlingarna, som tillhöra oppositionen.

I samband med talet om de ljusnande utsikterna och mänsklighetens Magna Charta kan det vara skäl att också erinra något om den mycket omtalade och utbasunerade så kallade Dawesplanen, som man också gjort gällande skulle vara grundvalen för världens ekonomiska återuppbyggande. I verkligheten är det väl ändå så, att Dawesplanen är det mest utstuderade projekt för en rationell utsugning av vissa folk och klasser, som överhuvud taget sett dagens ljus under de senaste mansåldrarna, med andra ord, den är de amerikanska och engelska storkapitalisternas utsugning av Europa, satt i ett mer eller mindre vetenskapligt system. Och att det för övrigt är storkapitalet och icke demokratin, som för närvarande regerar världen, fick man ett ypperligt belägg för vid de förhandlingar, som under förra året fördes i London, då det var frågan om ordnandet av de ekonomiska följdverkningarna av fredsslutet. Efter att ha haft ett tiotal konferenser skulle man där komma till ett resultat om hur man skulle lägga det ekonomiska fullföljandet av fredsfördraget såsom sådant, och då visste pressen att meddela att man inom de där arbetande kommissionerna aldrig på allvar kunde ta upp ett förslag till någon grundligare behandling, förrän man först

fått veta, huruvida representanten för ett stort amerikanskt bankirhus över huvud ansåg sig kunna ansluta sig till förslaget i fråga. Det var sålunda bankirerna, som hade det avgörande, sista ordet. I kriget var det militären, vid fredsslutet diplomaterna och storpolitiken, som fällde det avgörande ordet och när det slutligen i sista hand blir frågan om att ordna krigets och fredsslutets ekonomiska efterverkningar, är det storkapitalet och storbankerna, som ha avgörandet i sin hand. Detta är verkligheten, sådan den ser ut, om man inte dväljes uppe i det blå utan håller sig något så när vid marken. I stället för att se och förstå, att kampen på det ekonomiska området och mellan klasserna stegras för varje dag och med öppen blick inrätta sig härefter, försöker man i stället att med allehanda skönmålningar till allmänhetens, enkannerligen arbetarklassens förvillande skyla över verkligheten, sådan den är. Man skulle särskilt ha anledning att fråga våra socialdemokrater, huru de för sin del tänka uppträda och upptaga kampen mot den framryckande reaktionen. Men egentligen har man svaret på denna fråga givet: det är ju under andra internationalens auspicer, som Nationernas förbund och Dawesplanen lancerats. Vad för övrigt den senare betyder för alla länders arbetarklass och icke minst vårt lands i deras kamp för drägliga existensvillkor, *borde* vid detta laget vara fullt uppenbart, men tyvärr är det inte så, trots att vi dagligen få känna trycket av dess verkningar.

Beträffande i övrigt Nationernas förbund, vars prisande i årets trontal fått mycket dämpade toner — lätt förklarligt för övrigt — synes det allt mer och mer bli en farlig institution, i den mån det verkligen söker uträtta något positivt. Nu torde det väl vara så lyckligt — jag säger med avsikt lyckligt — att det så kallade Genèveprotokollet aldrig kommer att ratificeras och träda i praktisk tillämpning, men om så sker, vad betyder detta för vårt land? Ja, det kan inte betyda annat än att vi i förekommande fall gå in för att vid behov biträda stormakternas hävdande av sina mer eller mindre imperialistiska och reaktionära intressen, och i vilken riktning dessa intressen gå behöver man numera icke sväva i okunnighet om. Det kanske var förkänslan av detta, som föranledde den svenska ministern i Helsingfors att under den förra året arrangerade flottmanövern hålla sitt bekanta, enligt min mening av både överord och chauvinism präglade tal, däri han gjorde uttalanden av den art, att man måste beklaga, att de inte föranledde en allvarlig admonition från den sittande regeringens sida till honom. Men för övrigt är det ett typiskt exempel på hur alldeles särskilt det officiella Sverige alltjämt företrädesvis koketterar med stater sådana som Finland och Estland med flera, trots att man till och med på borgerligt håll måste erkänna, att den rättsordning, som där härskar, utgör en skamfläck till och med för övriga kapitalistiska staters vidkommande.

Går man så att betrakta förhållandena speciellt i vårt land och särskilt på det ekonomiska området, så kan man få påtagliga bevis på, vart den politik lett oss, som inaugurerades i och med fredsslutet och för närvarande kulminerar i utsugningen av särskilt den tyska arbetarklassen. Den dag som i dag är kämpar vårt lands arbetarklass en hårdare kamp än någonsin för att inte kastas tillbaka från redan intagna positioner. Mot sig i denna strid ha våra arbetare numera icke bara de inhemska arbetsgivarna, utan de ha också förhållandena ute i världen, som särskilt ta sig uttryck i den tyska industriens konkurrensförmåga, vilken i sin tur är en följd av den Dawesplan, som jag här förut har omtalat. Trots allt kan man nu peka på, att arbetarna till exempel i det tunga gruvyrket vid våra smågruvor den dag som i dag är icke åtnjuta högre lön än mellan 45 och 78 öre per timme, och vid en del av dessa gruvor arbetar man för övrigt blott fyra à fem skift i veckan. De unga arbetarna vid våra glasbruk ha 23 öre per timma och de äldre komma upp till 80 à 100 kronor per månad. Behöver jag för övrigt erinra om den långvariga strejk, som våra lantarbetare varit ute i,

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

då de försökt att tillkämpa sig en drägligare levnadsställning än den, som förut kommit dem till del. Eller kolarbetarnas kamp under försök att för deras tunga och påfrestande arbete få sig tillerkänd en skäligen ersättning. Jag kan också erinra om de omfattande strider, våra skogs- och flottningsarbetare varit invecklade i under den senaste tiden. Skogsarbetarna förtjäna på en del håll i vårt land icke mera än 3 kronor om dagen för sitt svåra och uppslitande arbete. Därvid lär man icke med fog kunna tala om arbetaregrupper, som utgöra vårt samhälles överklass. Och det värsta är, att statens organ synas gå i spetsen för en nedpressning av lönerna. För mig har det uppgivits, att domänstyrelsen och dess tjänstemän för närvarande bjuda som ersättning åt skogsarbetare ett belopp av 2 kronor å 2 kronor 50 öre om dagen för man och omkring 4 kronor 50 öre om dagen för häst och karl. Det är ungefär samma arbetslöner, som betalades för omkring 30 år sedan här i landet, då vi icke hade några organisationer — åtminstone hade icke skogsarbetarna det — och då vi icke hade fått något demokratiskt genombrott och icke någon socialdemokratisk regering. Men detta avspeglar verkligen förhållandena, sådana de te sig ute i det levande livet.

Det tillkommer också en sak, som i detta sammanhang måste beröras, nämligen det mer och mer systematiserade och organiserade strejkbryteriet, som i allt högre grad blivit en offentlig institution i vårt samhällsliv. Och det har gått så långt, att högerpressen i vårt land fört en riktig hetskamp, i vilken man slagit ned på hela landsdelars befolkning på grund av att arbetarna där under trycket av det bolagsvälde, som regerar i vida bygder av vårt land, måst tillgripa alla de i den borgerliga lagen dem medgivna medel för att söka motstå detta bolagsvälde försök att slå ned dem, att pressa ned dem till en fullständig pariasklass. Man har ju också i dagarna interPELLERAT den nuvarande regeringens socialminister vad han anser sig kunna göra, för att arbetarna icke skola i den utsträckning, som man förmenar nu sker, använda sig av blockad- och bojkottvapnet i strid mot en övermäktig fiende. Den skall bli av synnerligt intresse att se, vad socialministern kommer att svara på denna interpellation. Vore jag socialminister, skulle jag svara den ärade interpellanten, att det först och främst borde vara hans skyldighet att se till, att hans parti och det partiets press icke på sätt som hittills skett under långliga tider får föra denna hetskampanj. Ty om den kommer att fortsätta längre kan den komma att få alltför ödesdigra, helt andra verkningar än man beräknat. Det är emellertid möjligt, att den nuvarande socialministern vill ha ett bra betyg från de borgerliga i fråga om sitt sätt att sköta ämbetet. Jag erinrar i detta avseende om det vackra betyg, som socialministern i den förra socialdemokratiska regeringen erhöi i denna kammaren den 5 april 1923, då herr Pers talade om, av vilken stor betydelse det hade varit, att man under de oroliga förhållanden som varit rådande haft en socialdemokratisk regering. Han yttrade då bland annat: »Då framstår för mig en högst viktig sak. Den regering, som suttit under denna svåra tid medan läkningsprocessen pågått, har kunnat avveckla en del misshälligheter med arbetarna samt hjälpa till med att få ned arbetslönerna. Ja, det intygas av personer, som känna till den saken, att arbetslönerna kunnat nedpressas högst betydligt, och jag tror detta. Varför har detta kunnat ske? Jo, därför att regeringen åtnjutit förtroende av den samhällsklass, som hårdast pressats av detta.» Det är, såsom man finner, ett mycket vackert betyg. Men jag undrar, om det icke också är ett något generande betyg för en arbetarregering. Ett faktum, som icke kan bestridas är, att det blir ett allt viktigare problem för arbetarklassen i vårt land att tillse, att man kommer någonstans med det organiserade och legaliserade och i system satta strejkbryteriet. Detta förekommer nu alltmer och mer. Strejk-brytare äro numera icke såsom förut endast en och annan person, som av någon anledning, av familjeförhållanden eller dylikt ansågo sig icke kunna ställa sig solidariska med sina övriga arbetskamrater, då det gällde den öppna kampen

för en människovärdig tillvaro. Numera utgöres denna klass av notoriska strejkbrytare, som äro organiserade och leva på detta. De organiseras till en kår, som alltid är färdig och alltid har till uppgift att falla de kämpande arbetarna i ryggen. Och då man från högerhåll kommer och interPELLERAR den nuvarande regeringen om vad som från dess sida kan vara att göra och förvänta för att förmå arbetarna att avstå från att använda vapen, vilka åtminstone ännu så länge äro lagligen berättigade, så kan man med lika stort fog hava anledning att fråga sig, huruvida de styrande och ledande inom arbetsgivarnas led, hos storkapitalet och i bolagsväldets kretsar i vårt land icke kunna lära sig att förstå, att en dylik organiserad kamp mot arbetarna under nuvarande förhållanden är ett försök att fullständigt vrida ur dessas händer de enda vapen, de hava i sin kamp, och huruvida icke dessa försök till sist komma att medföra konsekvenser, som man kanske icke på det hållet har räknat med.

Det kanske också kunde vara skäl att säga ett par ord i en annan fråga. Den föregående ärade talaren berörde vad som i trontalet omnämnts om lagstiftningen rörande ökad möjlighet för dem, som vilja bruka jord, att komma i besittning av sådan. Den talaren tycktes lägga huvudvikten vid att de åtgärder, som i den delen vidtagas, icke bliva alltför omfattande, så att det i någon mån kan komma att skada den redan nu besittande jordbrukarklassen. Jag tror nog, att man med kännedom om de verkliga förhållandena kan lugna den ärade talaren med, att det icke blir så farligt därvidlag, som han trodde. Och det kan ju också vara skäl att erinra om, huru bondeförbundet och dess ledande män uppträtt i denna fråga. Det är bekant, att en av de under föregående år mest framträdande av bondeförbundets representanter upptagit på sitt program frågan att göra 80,000 arrendatorer eller torpare till självägande jordbrukare i vårt land. När sedan vid förra årets riksdag förslag framlades att i någon mån utvidga möjligheterna för icke besittande jordbrukare att verkligen också bliva ägare och tillförsäkras rätten att bruka den jord, de hittills haft, fann åtminstone den ärade ledamoten av bondeförbundet, professor Wohlin, anledning att stå upp och varna för alltför långt gående åtgärder i detta syfte. Därav ser man, huru ofantligt stor skillnad som råder mellan teori och praktik. Då man skapar en politisk plattform på ett program, som är avsett att samla en mängd människor, kan man ibland vara rätt radikal, men då det sedan blir fråga om att realisera detta program, då drager man sig och varnar i stället för de konsekvenser, som därav kunna uppstå. Det skulle också vara intressant att höra, vad den nuvarande regeringen anser sig kunna göra för att i någon mån reglera förhållandena, så att icke våra större bolag och sammanslutningar få regera och husera både med resp. företag och med däri anställda arbetare huru de behaga. Här förekomma exempelvis fall uppe i Norrland, där mäktiga bolag hava för avsikt att nellägga hela sin rörelse, vilket har till följd, att enbart vid ett par företag 4,000 personer bliva satta utan existensmöjligheter. Detta är dessutom i trakter, där det icke finns några andra utkomstmöjligheter. Det skulle också vara intressant att få veta, vilka åtgärder, som planeras, och vad man över huvud på regeringshåll anser sig kunna göra för att förhindra bolagsväldet att mot de hittillsvarande jordbrukarna gå till väga så som vi se exempel på den ena gången efter den andra, då familjer och släkter, som under många generationer brukat sin jord, skickas därifrån. Älglösafallet är ingalunda enastående i det svenska jordbrukets historia. Under de gångna åren finnas ofantligt många sådana fall. Det är på det området, man skulle väntat något verkligt positivt, och det är då fråga om vad man i den delen kan hava att vänta av den nuvarande regeringen.

Nu kan det möjligen invändas från regeringen och regeringspartiets sida, att såväl i fråga om arbetarnas kamp för förbättrade levnadsförhållanden, då de slåss med sina arbetsgivare, som också då det gäller en reglering av förhållandena på jordbrukets område och av bolagens mäktiga inflytande, kan icke regeringen

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

uträtta synnerligen mycket. Däri ligger väl delvis en sanning, men det kan väl icke vara sanning alltigenom. Därvidlag borde också i någon mån kunna tilllämpas den sats, som återfinnes i telegrammet från herr Branting i Genève under september, då han framhöll, att »där viljan finns, där givas också alltid utvägar». Det förefaller mig, att det icke går för regeringen att deklarerat, att ingenting här kan göras. Men skulle den å andra sidan på allvar hävda att den icke kan göra någonting, då har den också till full evidens bevisat huru litet verklighetsinnehåll, som ligger i, när man annars vid olika tillfällen kallar Sveriges arbetare till appell för att komma i sådan ställning att man återigen kan erövra regeringsmakten. Men man vill ju icke erövra denna blott för att det skall bli rena *personombyten* på ledarplatserna utan man vill hava denna makt för att därmed kunna göra något verkligt positivt, något som är av bestående värde för att hjälpa arbetarklassen i dess kamp. Skulle nu som sagt det vara så, att regeringen erkänner, att den i detta avseende kan göra synnerligen litet i fråga om storkapitalets bekämpande och i fråga om understöd åt arbetarna i deras strid, då bör det vara så mycket lättare för arbetarklassen att taga ståndpunkt till en annan fråga, som nu under senare år intagit en mycket framskjuten plats både vid riksdagsarbetet och framför allt under den nu senast förda valrörelsen här i landet, jag menar militärfrågan.

Jag konstaterar härvidlag, att allt fortfarande och utan hänsyn till vilken partibeteckning regeringen har, är det dock endast ett spörsmål om *det borgerliga Sveriges försvar för hävdande av sina intressen*, vilka alltmer och mer komma att stå som rena motsatser till det arbetande folkets intressen. Även därvidlag skulle det vara av betydelse att av det nuvarande regeringspartiet få besked om, vilken uppgift det av dem omhändertagna borgerliga militärväsendet egentligen skall hava. Är detta endast avsett att utgöra den premie, som man skall betala för medlemskap i Nationernas förbund, då måste jag säga, att det finns ingen rimlig proportion mellan priset och värdet på medlemskapet. Jag skulle också kunna formulera mitt uttalande i denna del till en direkt fråga: tror den nuvarande regeringen och regeringspartiet fortfarande på illusionen av möjlighet till s. k. broslagning mellan kapitalets och arbetarnas intressen? Och vidare: förnekar den ut från denna förutsättning nödvändigheten och ofrånkomligheten av klasskampens fullföljande? Besvarar man dessa frågor med ja, då har man därmed också dömt sig själv som arbetarparti eller som representanter för ett arbetarparti. Besvarar man dem återigen med nej, torde konsekvensen ofrånkomligt bliva, att den ställning, som vi kommunister intaga, särskilt i fråga om det borgerliga samhällets militärväsen är den riktiga, då vi förklara, att vi icke ge en man, icke ett öre åt detta militärväsen, utan i stället med hänvisning till mänsklighetens hela utvecklingshistoria uppmana arbetarna att rusta sig för den kamp, det är deras historiska uppgift att fullfölja. Parollen för en kamp mot utsugarna är icke ett teoretiskt talesätt, utan blir för varje dag en allt mer levande realitet. Det kan icke bortresoneras, att vare sig man önskar den eller ej, den realiteten icke kan ersättas med allmänna fraser om demokrati, parlamentarisk ordning och dylikt, framför allt icke om den parlamentarism, som allt mera visar bilden av en politisk barnförslammingsperiod. Med andra ord: med hänsyn till de uppgifter, som förestå arbetarklassen och som den på allvar måste rusta sig för, synes det mig med en viss omskrivning, och med ett något annat syfte, kunna tillämpas vad Björnstjerne Björnson skrev för snart 50 år sedan:

»Få vi takt i någre hundra
ingen däråt låner öre
få vi takt i någre tusen
en och annen vil det höre,
men få vi takt i hundra tusen
jo, den brusen vil dem höre.»

Till sist, herr talman, ber jag att få hemställa, att den framlagda statsverkspropositionen må i och för grundlagsenlig behandling remitteras till vederbörande utskott.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Herr statsrådet **Thorsson**: Herr talman! Den förste ärade talaren, som yttrade sig i denna remissdebatt, beklagade, att finansministern hade förlorat greppet på sparsamheten vid utarbetandet av den föreliggande statsverkspropositionen. Jag kan försäkra, att detta icke är med verkliga förhållandet överensstämmande, ty nog hava i år liksom föregående år alla anslag granskats med mycken och stor omsorg. Att man det oaktat icke kunnat hålla nere budgetens slutsumma vid samma belopp som föregående år, har jag i finansplanen närmare redogjort för, och jag tror, att det är riktigt vad jag där uttalat, nämligen, att några verkligt bestående besparingar icke längre kunna åstadkommas, utan att man vidtager organisatoriska förändringar. Nu har det sagts, att därmed kan man icke vinna så mycket, och det har pekats på en del andra åtgärder, som skulle vara ägnade att sänka utgifterna. Särskilt har man exempelvis föreslagit att vidtaga ändring i vissa grunder för vårt pensionsväsen och i det sätt, varpå vissa avlöningsförhållanden nu äro ordnade.

Uppenbart är, att en omläggning av organisationen, om den nu överhuvud skall hava någon inverkan, måste anordnas i besparande syfte. I det program, som den föregående regeringen uppdrog för den nu sittande besparingskommittén, har jag icke gjort någon som helst ändring, utan har vid mitt tillträde till ämbetet uppmanat kommittén att slutföra detta program och till Kungl. Maj:t inkomma med resultatet av sin undersökning. Jag beklagar livligt, att besparingskommittén icke kunnat i så god tid inkomma till Kungl. Maj:t med sitt ifrågavarande program, att med ledning därav kunnat göras några väsentliga besparingar i den föreliggande statsverkspropositionen. Men jag kan försäkra, att om dess arbetsresultat föreligger för regeringen i så god tid, att myndigheterna kunna beredas nöjaktigt rådrum för att yttra sig, skall intet försummas, som kan göras, för att redan för innevarande riksdag framlägga förslag, ägnade att åstadkomma besparingar ute i statsförvaltningen. Det är säkert, att vissa av dessa förslag icke kunna i nämnvärd mån inverka på den nu föreliggande statsverkspropositionen, därför att åtminstone ett av besparingskommitténs ärenden är av den omfattning, att även sedan riksdagen däri fattat beslut, det måste krävas åtminstone ett år för övergången. Verknin-garna av förslaget kunna därför komma att återspeglas först i en senare statsverksproposition.

Jag är den förste att erkänna, att skattebördan för närvarande är så tung, att man på alla håll måste hysa en önskan att få ned trycket, och jag kan försäkra, att om jag haft någon möjlighet att föreslå en lindring i skattebördan, skulle jag också hava mött riksdagen med ett sådant förslag. För min personliga del hade detta blott inneburit, att jag uppehållit mitt gamla rykte. Nu sätter jag det rent av i fara, då jag icke kan tillgodose de efterlängtade skatte-lindringarna. Men då man skall uppgöra en budget, får man räkna med de verkligheter, som föreligga.

Nu förebrår man mig, att jag beräknat en del inkomstposter för lågt, och att de egentligen bort beräknas högre, för att man därigenom skulle kunna sänka särskilt inkomst- och förmögenhetsskatten. I den allmänna diskussionen har man särskilt riktat sig mot den stora posten tullmedel och yttrat, att den beräknats för lågt, och jag skulle, har man menat, utan vidare kunnat räkna upp denna post med 5 miljoner kronor. Någon har till och med räknat ut, att den skulle kunna räknas upp med 8 miljoner kronor. Men den mest vanskliga post i vår budget är väl att försöka beräkna tullarna. Där måste man för att hålla sig på någorlunda säker mark taga en längre beräkningstid. Nu har det visat

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

sig, att tulluppbörden under de senare två åren väsentligt stigit, så att, om jag räknar ifrån de 6 miljoner tullmedel för tobak, vilka numera äro överflyttade till tobaksskatten, blir följden, att jag för 1924 kommer upp i en tullinkomst av 143 miljoner. Jag har icke vågat beräkna motsvarande inkomst i det nu föreliggande budgetförslaget högre än till 135 miljoner, och jag ber att här inför första kammaren få framlägga skälen, varför jag icke kunnat godtaga den högre siffran — något som varit betydligt angenämare ur synpunkten av att man då kunnat verkställa den av alla önskade sänkningen av inkomst- och förmögenhetsskatten. Det är bekant, att under år 1923 hade vi en någorlunda god spannmålsskörd vad kvantiteten beträffar. Kvaliteten däremot blev så undermålig, att man i stora delar av landet icke kunde bruka den till brödföda, utan vi måste importera brödsäd i stor utsträckning. Detta ökade spannmålstullen från 8 miljoner kronor 1922 till 15 miljoner kronor 1923. Under senaste skördeåret har spannmålsskörden i kvalitativt hänseende varit god, men kvantitativt mycket undermålig, varigenom spannmålstullen ökats upp till 17 miljoner kronor. Det är dessa ökningarna som påverkat slutsumman av tullmedlen så avsevärt under 1923 och 1924. Jag har icke ansett mig kunna på en ökning, föranledd av sådana abnormiteter som de nämnda, grunda ett beräknat förslag, vilket jag kunde stå till svars med inför riksdagen. Men därtill kommer, att ännu pågå underhandlingar, vilka igångsattes redan under den tid, då jag föregående gång tillhörde regeringen, underhandlingar om vissa handelstraktater, varigenom vi av helt naturliga skäl sträva efter att öppna handelsmarknaden för vissa exportindustrier. Denna handelsmarknad kan ju icke vinnas utan en motsvarande sänkning av vissa tullar, som 1921 alldeles särskilt förhöjdes. Förhöjningarna kommo då till under form av lyxtullar. Emellertid omfatta dessa lyxtullar en hel del varor, varom man kan diskutera, huruvida de alla äro lyxvaror i egentlig mening.

Om vi, som väl alla önska, skulle få en någorlunda normal skörd, måste detta automatiskt framkalla minskning av tullinkomsterna för spannmål. Å andra sidan föreställer jag mig, att vi icke kunna motsätta oss en sänkning av vissa tullar, som kan befinnas nödvändig för att öppna nya handelsmarknader för vissa av våra exportindustrier.

Herr Trygger har i sitt tal i dag pekat på några andra poster, som kunde uppräknas högre, däribland stämpelmedlen. Jag vill då erinra om, att denna post, stämpelmedel, hör också till dem som äro synnerligen svåra att beräkna, och jag tror, att jag beträffande den posten gått så högt som är försvarbart under förutsättning, att man vill lita på, att motsvarande inkomst också skall inflyta. Även har pekats på sockerskatten, som skulle kunnat upptagas högre. Ja, jag har haft mina blickar även på den punkten och varit inne och räknat i syfte att höja den. Men mot det ämbetsverks uttryckliga avrådande, som haft att handlägga denna detalj, har jag måst inskränka mig till att räkna med tjuguåtta miljoner kronor. Det som hittills framkommit vid inkomsten av sockerskatten är icke någon säker grund för att räkna upp den över det belopp Kungl. Maj:t föreslagit.

Det finns en post, som är en given statstillgång att räkna med, och det är riksbanksvinsten. Den är känd och var i stora drag känd, även när jag gjorde upp budgeten. Där har på grund av bankofullmäktiges förslag disponerats fjorton miljoner kronor i budgeten. Där är ett belopp på tre miljoner kronor eller något över, som bankofullmäktige hava ifrågasatt skulle få avsättas till riksbankens avbetalningslånefond. Riksbanken driver nu en ganska omfattande lånerörelse, och till denna lånefond har under en följd av år avsättningar gjorts varje år. Detta problem kommer fram till riksdagens prövning på det sättet, att bankofullmäktige inkomma till riksdagens bankoutskott med framställning om att få disponera dessa tre miljoner kronor.

Av helt naturliga skäl kan jag icke hava något emot, om det i slutet av riksdagen finns möjlighet för att man på säker grund kan sänka vare sig den ena eller den andra skattesatsen och därigenom lindra skattebördorna. Det är mycket större möjlighet för riksdagen att bedöma detta problem, emedan riksdagen då kan lägga förhållandena den första april till grund för sina beräkningar, då jag i mina beräkningar har varit hänvisad till förhållandena i november månad. Det finnes ingen obenägenhet från min sida att medverka till sänkning av skattetrycket, ehuru de verkliga förhållandena för mig tett sig sådana att de föranlett att det i årets proposition icke blivit något förslag framlagt i den riktningen.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Det har sagts, att inkomstskatten utan avsaknad skulle kunna räknas upp till etthundrafyrtiötva miljoner kronor och att man skulle kunna stryka B-skatten. Vid bedömandet av vad inkomst- och förmögenhetsskatten kan giva har man nu hunnit jämförelsevis så långt här, att man kan räkna ganska noga. Man kan diskutera, om den av riksräkenskapsverket fastställda procentsatsen av inflytande skatter är riktigt avvägd. Emellertid har jag icke vunnit tillräcklig erfarenhet på detta område för att därav kunna bilda mig någon säker uppfattning i syfte att föreslå någon avvikelse från den beräkningsgrund, som riksräkenskapsverket i förevarande fall använt. I fråga om B-skatten kan jag försäkra kammaren att, om jag får med dessa saker att göra någon gång mera, jag icke skall besvärta kammaren eller riksdagen överhuvud med den skatten. Det pågår för närvarande en utredning, i syfte att denna skatteform skall avlyftas från de skattedragande.

Jag vill slutligen säga ett par ord, med hänsyn till att den första ärade talaren yttrat, att föregående års budget just var uppgjord med tanke på att det skulle vara möjligt i år sänka inkomst- och förmögenhetsskatten. Den budget som förelåg i fjol var i många stycken uppgjord i syfte att disponera tillgängliga reservationsmedel. Om ett ämbetsverk begärde etthundra tusen kronor för sin verksamhet för året, anvisades åttiotusen kronor och ämbetsverket fick disponera besparingar på tjugutusen kronor. När nu ämbetsverket kom tillbaka i år, har det naturligtvis haft en viss benägenhet att icke nöja sig med det anslag som oundgängligen behövdes för att årets hushållningsplan skulle uppehållas, utan man har också i någon mån tilltagit sina anslagskrav i syfte att kunna reservera något. Detta förfaringssätt bevisar ingenting annat, än att om man i en budget disponerar allt för mycket av tillgängliga reservationslantar, leder man icke in i sparsambet, utan in i raka motsatsen.

Nu vill jag säga att, om man verkligen vill göra en jämförelse, huruvida man hade möjlighet att föreslå skattelindring, var den *möjligheten större i fjol, än den är i år*, och det var därför, att Kungl. Maj:t då befann sig i den lyckliga belägenheten, att Kungl. Maj:t kunde räkna ned inkomsterna under riksräkenskapsverkets budgetförslag med åtskilliga miljoner kronor. Det har jag icke kunnat göra, utan jag har i stället fått plocka på, fastän icke mycket. Men jag har saknat den möjligheten, som min företrädare i ämbetet hade. När det gäller att göra upp en liten jämförelse, bör man även taga i betraktande den sidan av saken.

Jag vill sedan säga det, att med den ställning, som kassafonden nu har, har man icke behöft att räkna budgeten med tanken på att avsätta något till kassafonden för att den skall fylla sin naturliga uppgift. Och det är nu föranlett av två saker. Det ena är det, att vi hava ordnat budgetåret så, att kassafonden för den dagliga hushållningen icke skulle behöva tagas i anspråk på samma sätt som enligt den gamla budgetordningen. Nu är det så, att den stora posten i statsverkets inkomst- och förmögenhetsskatt kommer in mitt under budgetåret, då man enligt den gamla budgetordningen kunde få in den i slutet av budget-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

året, varför kassafonden måste fylla de anspråk som statsverket ställde på rörelsekapital. Därför har jag ansett, att sextio miljoner kronor utan vidare kunna anses vara tillräckliga medel i kassafonden, även om sextio miljoner kronor icke betyda detsamma i dag, som de betydde den dag, då kommitterade föreslog, att sextio miljoner kronor skulle kunna vara behöfliga för kassafonden. Med dessa utgångspunkter har jag försökt att göra denna reglering så, att den varken skulle tillföra kassafonden något belopp eller taga ifrån den något. Men denna beräkning kan slå fel och har slagit fel på tiotals miljoner kronor.

Herr Ekman har också instämt i det allmänna uttalandet, att Geddesyxan slöt till. Jag anser mig icke böra särskilt gå in på något bemötande av det, därför att om också gud fader själv hållit i skaffet på Geddesyxan, så hade den i alla fall av ganska naturliga skäl måst slöa till, ty det finnes ingen möjlighet att utan vidare gå fram någon längre tid på det sätt, varpå vi gått fram ett par tre år, utan det måste andra medel till för att överhuvud taget bringa ned kostnaderna för ämbetsverken. De medlen måste sökas i förenkling av organisationen, och denna förenkling av organisationen, den innebär inskränkning i det antal personer, som anställas i statsverkets tjänst. Därför kan man icke komma till något givande resultat, utan att en förändring sker i organisationen och vad därav sedan kan följa.

Vidare gjorde herr Ekman anmärkning på att det förslag, som jag skisserat i fråga om rusdrycksmedelsfonden, försämrade denna fonds ställning, så att den skulle sjunka ned till reservationsanslag i stället för att förbliva i sin vanliga fondställning. Jag hoppas att, när alla skäl och utredningsresultat komma att närmare prövas, man skall finna, att jag åtminstone icke haft för avsikt att åstadkomma en försämrad ställning för rusdrycksmedelsfonden. Jag har flera gånger förut gjort försök till ändring av den hushållningsplan, som tog sig uttryck i att rusdrycksmedel gingo in i rusdrycksmedelsfonden på ena sidan, och så togos de ut på andra sidan och i många fall användes till ändamål, som egentligen voro främmande för rusdrycksmedelsfondens hela uppgift. Och jag har för min del alltid funnit det vara en oegentlighet att, efter rusdrycksmedelsfondens tillkomst, riksdagen vid sidan av denna fond tillskapade en särskild inkomstkälla av sprithanteringen, som låg fullständigt utanför den. Då har jag trott, att det vore riktigare att ordna upp dessa förhållanden och få ett bestämt anslag till denna fond och att få gränserna omgärdade som beröra detsamma, så att den icke kunde användas till för själva nykterhetssaken ovidkommande ändamål.

Vad jag, herr talman, här velat föra fram är det, att den föreliggande statsverkspropositionen icke visar några avsteg från närmast föregående års statsverksproposition i fråga om en allvarlig strävan att åstadkomma sparsam hushållning. De ökningar, som äro nya och som icke grunda sig på rena uppräkningsningar av för låga anslag, de ökningarna röra i de flesta fall sådana anslagskrav, som redan förut riksdagen i en eller annan form givit sitt erkännande åt, med förklarande att riksdagen icke under då rådande förhållanden kunde åt dem bereda plats i budgeten. Jag är livligt intresserad och tacksam mot utskottet, om det ägnar statsverkspropositionen en så allsidig och ingående prövning som möjligt, livligt förvissad om att vi leva i sådana tider, att sparsamhet måste både framhållas och tillämpas i vår statsförvaltning.

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Jag beklagar, att jag blivit missförstådd av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet under mitt förra yttrande, och jag anser mig böra rätta detta missförstånd. Handelsministern byggde nämligen sin replik till mig på ett uttalande, som han lade i min mun men som jag icke fällt, i det jag skulle ha förutsatt, att medlen för likviderandet av det Thielska galleriet skulle ingå till statsverket. Jag yttrade mig

ungefär så, att socialdemokraterna, och jag förmodar även de som nu sitta i regeringen, äro i princip emot indirekt beskattning. Regeringen har likväl för någon månad sedan utan riksdagens hörande fattat ett beslut, som på indirekt väg kommer att beskatta svenska folket på åtskilliga miljoner kronor. Jag förstår egentligen icke vad det är för skillnad mellan dessa lotterimedel och annan indirekt beskattning. Skillnaden är åtminstone inte vidare stor. Ty den som köper lotter i ett för statsändamål anordnat lotteri eller ock köper cigarrer eller andra njutningsmedel som äro belagda med tull eller skatt torde i båda fallen bli utsatt för indirekt beskattning. Största skillnaden i detta avseende är väl huru den är tillkommen. Jag skall icke yttra mig om sakens konstitutionella sida. Jag endast konstaterar, att riksdagen inte blivit åtspord i detta ärende. Här gäller det inköp för kulturändamål och icke vanlig understödande verksamhet, såsom eljest vanligen brukar vara fallet, då regeringen för sådana ändamål beviljar lotteri.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

I öfrigt vill jag uttala min anslutning till det yttrande, varmed herr finansministern avslutade sitt anförande, nämligen att vi fortfarande behöva iakttaga all möjlig och nödig sparsamhet.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! Det är endast en anmärkning av herr Ekman, som jag anser icke böra stå alldeles oemotsagd.

Han förklarade, att på femte huvudtiteln fanns det ett avsteg från den allmänna princip, som låg till grund för regeringens framställning rörande kvinnors avlöning, och där anmärkte han, att man icke fasthållit vid likalönprincipen, då det gällde yrkesinspektörerna. En kvinnlig yrkesinspektör sattes nämligen i annan grad än en manlig yrkesinspektör. Jag ber att få påpeka, att detta icke är något avsteg från berörda likalönprincip, utan det grundar sig därpå, att kompetensfordringarna för manliga yrkesinspektörer äro väsentligen andra än kompetensfordringarna för yrkesinspektörer. Det kräves av de manliga yrkesinspektörerna, att de skola hava genomgått tekniska högskolan, varit anställda åtta år i industriell verksamhet och dessutom hava tjänstgjort såsom assistenter inom yrkesinspektionen. Motsvarande fordringar ställas icke på yrkesinspektörerna. De kunna således knappast i lönehänsende alldeles jämföras. Man bör icke driva en princip in absurdum, skulle jag tro.

Herr statsrådet Sandler: Herr talman! Jag är tacksam, att herr Nilsson i Gränebo preciserade sitt anförande därhän, att av detsamma framgick, att hans uppfattning är den, att regeringen överhuvud taget borde beträffande beviljande av lotteriunderstöd alltid hänvända sig till riksdagen. Det är en uppfattning, som var mig fullständigt främmande, och det skulle ju innefatta något, som skulle inaugurera en alldeles ny praxis. Det är för mig inte någon möjlighet att göra åtskillnad mellan beviljande av lotteri för förvärvande av egendom och användande av lotterimedel för ett understödsändamål. Det är ju på det sättet, att lotterimedel användas för diverse olika syftemål. Man har beviljat understöd åt redan uppkommen verksamhet, i andra fall för bestridande av förluster som uppkommit. Det var för mig ganska originellt att höra, att det skulle vara i sin ordning, att man med lotterimedel betalade andras förluster, under det att man icke skulle kunna få lov att med lotterimedel förvärva något för det allmännas räkning. Den uppfattning om lotterier såsom en art av indirekt beskattning, som herr Nilsson i Gränebo gav uttryck åt, överensstämmer icke alls med min. Genom köp av en lottsedel känner jag mig verkligen icke alls vara föremål för indirekt beskattning.

Herr Trygger: Herr talman! Jag ber att få svara några ord med anledning av vissa uttalanden från regeringsbänken.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vad först hans excellens herr utrikesministerns uttalande angår, var det angenämt att höra, såsom jag också förmodade skulle bliva fallet, att herr utrikesministern höll fast vid den ståndpunkt, som från Sveriges sida städse intagits med avseende på invalet i Nationernas förbunds råd. Man utgår således från den bestämda ståndpunkten, att de valda ledamöterna i rådet icke böra stanna där längre än tre år. Hans excellens herr utrikesministern gjorde emellertid gällande, att jag möjligen förbisett, att det skulle kunna inträffa att, innan nästa förbundsårsamling skridit till val av medlemmar i rådet, ändringen i förbundsakten med avseende på rådets icke permanenta medlemmar skulle kunna bliva ratificerad av tillräckligt antal makter, och då kunde det hända, att man finge övergångsbestämmelser, varigenom det möjligen skulle stadgas, att de medlemmar, som senast kommit in, skulle vara kvar under första året eller ett par år för att bevara kontinuiteten, men att de, som varit i rådet längst, skulle utgå. Jag blev verkligen ganska förvånad att höra detta. Tror verkligen herr utrikesministern, att de ledande inom Nationernas förbund skulle uppställa en sådan princip? Deras förfarande hittills alltsedan den första förbundsårsamlingen häntyder icke på en dylik uppfattning. Men det vill jag fastslå att, även om man skulle göra gällande en sådan uppfattning i Genève, så anser jag för min del, att Sverige är skyldigt sig självt — då man ju icke är pliktig att emottaga återval — att alltid intaga den ståndpunkt vi förut i denna fråga omfattat. Det finnes kandidater i tillräckligt antal, så man behöver icke befara, att rådsplatserna icke skulle fyllas.

Herr utrikesministern erinrade mot mitt korta yttrande angående Genèveprotokollet i slutet av mitt anförande, att han funne där ett uppställande av två alternativ med avseende på ståndpunkten till Genèveprotokollet. Jag skulle enligt hans mening ha gjort gällande, att man i Genève hade avstått från att lägga sina förslag på grundvalen av den uppfattningen, att man skulle arbeta för försoning och förtroendefull samverkan mellan folken. Då jag däremot godkänt detta alternativ, hade jag därmed uteslutit det andra alternativet, det som fått uttryck i Genèveprotokollet. — Detta är en missuppfattning av herr utrikesministern i fråga om mitt yttrande. Jag har blott sagt, att man icke vågat framställa de första omständigheterna såsom de förnämsta. Men därmed har jag visst icke uteslutit det föreslagna förfarandet; det är ju under prövning, och i min ringa mån har jag sökt bidra till en granskning av Genèveprotokollet från dess egen ståndpunkt. Och frågas det vad jag har för grund för mitt uttalande vid början av denna debatt, så vill jag säga, att jag har den just i den omständigheten, att man uteslutit åtskilliga fall från den fredliga behandling, som har föreslagits, från det skiljedomsförfarande som i protokollet är stadgat. Man har undantagit vissa fall och just de fall, som kunde visa, att man hade öppet sinne för att den stora vägen fram mot freden är först och främst, att man försonar sig inbördes, glömmer oförrätter och bygger framför allt på förtroendefull samverkan.

Vad nu statsregleringen angår, har jag icke sagt annat, än att man av statsverkspropositionen kan få det intrycket, att finansministern icke skulle hava samma grepp på besparingsfrågan, som han haft vid tidigare tillfällen, och det är hans egna uttalade ord jag därvid stöder mig på. Jag har samtidigt åberopat, att han av sin egen utredning i övrigt kunnat ha anledning att fästa uppmärksamheten på områden, där man skulle kunna göra besparingar och där verkligen betydliga besparingar skulle kunna ske. Nu förklarar finansministern, att han är besjälad av samma anda som tidigare och att han vill göra allt för att åstadkomma besparingar, och då har jag vunnit mitt syfte. Vad jag påpekat är således något, som han anser vara riktigt.

Sedermera, med avseende på frågan hur man i övrigt skulle kunna åvägbringa ett överskott i den föreslagna budgeten, som kunde användas till skatte-

minskning, har finansministern gjort gällande, att han icke kunde skriva upp tullmedlen mer än som föreslagits, etthundratrettiofem miljoner kronor. Och det av två skäl. För det första, att den ökning av tullmedlen, som senast skett, till stor del beror på ökad tull på spannmål, och vidare att vi stå inför förhandlingar angående handelstraktater, som kunde giva anledning till nedsättning i tullarna och följaktligen inverka på det belopp, som tullmedlen kunna komma att visa sig uppgå till. Ja, jag instämmer i stort sett med finansministern. Jag har icke heller föreslagit någon höjning av tullmedlen. Tvärtom framgick av mitt yttrande tydligt, att jag för min del har blick just för finansministerns sista skäl, att dessa traktatsförhandlingar verkligen kunna giva anledning till resultat, som inverka förminskande på tullbeloppet. Således, i den delen äro vi i princip ense.

Vad åter beträffar de förslag till höjning av inkomstberäkningen, som jag tillätit mig, berörde jag först stämpelmedlen. Ja, säger herr finansministern, det är en mycket svår post att bedöma. Ja, det är det verkligen; och jag minnes, att när finansministern förra gången innehade sitt nuvarande ämbete, voro vi av väsentligt olika mening i den punkten. Herr finansministern hade föreslagit stämpelmedlen till femtio miljoner kronor. Jag trodde för min del, att det var en för hög beräkning. Det visade sig, att de gingo till fyrtioen och en tredjedels miljoner kronor. Jag hade således rätt den gången. Men nu är man på den andra sidan. Nu tror jag för min del, när jag tagit del av handlingarna och på grund av vad jag i övrigt känner till, att man skulle kunna våga hoppas att ytterligare få någon miljon eller miljoner på stämpelmedlen.

Vidare har jag fäst uppmärksamheten på sockerskatten, och jag skall icke närmare gå in på den saken, men jag har den uppfattningen att det är möjligt att höja beräkningen.

Slutligen nämnde jag riksbanksvinsten, och där har herr finansministern erkänt, att där föreligger disponibelt ett belopp på cirka tre miljoner kronor. Huru skola dessa medel användas? Ja, det är riksdagen som skall bestämma om den saken. Men det är utan tvivel ett belopp, som kan användas för skattesänkning. Herr finansministern slutade sitt yttrande med den förklaringen, att han för sin personliga del, om förhållandena vid riksdagens slut sådant medgäve, visst icke vore emot en skattesänkning, som kunde visa sig berättigad. Härpå vill jag taga fasta.

Vad B-skatten beträffar, så veta vi vad riksdagens skrivelse förra året innehöll. Finansministern talade om en utredning och att han själv nästa år skulle vara med om att man bleve befriad från den där beskattningen. Ja, det är alltid bra med morgondagen, men det är nästan bättre och trevligare att få något i dag, något för det hela gagnande redan nu. Och när alla äro ense om att B-skatten verkligen är ett stort misstag, är det riktigtast att så fort som möjligt avskaffa den. Det är visserligen blott en gest. Men i alla fall visar det, att man kommit till en bättre insikt, och redan det är ju alltid ett gott tecken för framtiden.

Jag tillät mig i mitt första yttrande att tala om den föregående regeringens budget; den var gjord så, att man hade rätt utgå ifrån att, när kassafonden fått tillräcklig förstärkning, skulle man kunna skrida till skattelindring. Det har icke tilltalat finansministern. Han säger, att vi skrapat bort en massa besparingar på reservationsanslagen, och det vore icke så mycket värt med fastheten i den budget vi lade fram för förra riksdagen. Näväl, vi få se, när resultatet slutligen kommer fram, men jag fäster uppmärksamheten på, att bottenskrapningen av reservationsanslagen, den hade herrarna gjort ganska bra, ni som sutto i den förra socialdemokratiska regeringen, så att därvidlag följde vi i så fall bara ett ädelt föredöme. Men en annan sak var, att ni hade hållit förslagsanslagen ganska lågt nere, så att där hade vi nöjet att höja; vi fingo öka förslagsanslagen med som jag tror 5 miljoner kronor. Således, ha vi syndat, ha vi syndat båda.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och då kunna vi vara kvitt, minst sagt. Det var naturligtvis för oss en plikt att göra den nu gällande budgeten säker, annars hade vi stått såsom stackare, då vi framlagt försvarsförslaget, ty vi hade uttryckligen förklarat, att det förslaget kunde vi rå med enligt vår uppfattning. Att den av oss föreslagna budgeten var fast, det visade för resten vad som under 1924 års riksdag skedde, ty utom höjningen av dyrtidstilläggen, ökade riksdagen anslagen med bortåt $1\frac{1}{2}$ å 2 miljoner kronor. Där fingo vi således det allra största erkännande om vår budgets förträfflighet, och därför tycker jag verkligen, att finansministern skulle kunna förena sig med riksdagen om, att det var en hållfast budget.

Herr Bergman: Den förste ärade talaren i denna debatt erinrade om tron-talets ord, att vi leva under efterverkningarna av världskriget. Detta är visst och sant och det är något, som vi ju allesammans haft erfarenhet av. Jag skulle vilja säga, att det mest i ögonen fallande draget när man betraktar den ekonomiska situationen är den omständigheten, att Europa är utarmat såsom icke på långliga tider, under det Amerika växer i makt och rikedom på ett sätt, som för varje år allt mer synes jämna dess väg till den ekonomiska hegemonien i världen. Jag fäste mig även vid ett annat yttrande av herr Trygger i samma anförande, då han varnade för att lägga pengarna på kistbotten i stället för att göra dem fruktbarande genom produktivt arbete. Det är något som nog kan behöva inskräpas och som vi allmänt kunna instämma uti. Det är en fortsättning av riksdagspredikantens behandling av texten om mannen, som grävd ned sitt pund i stället för att göra det fruktbarande. Jag vill emellertid erinra om en annan passus i samme riksdagspredikants utläggning. Han talade om, att något av det viktigaste, som kunde göras för folkets välfärd, vore att sörja för att *folkmaterialet* icke försämrades, utan att det bleve det bästa möjliga. Man kommer att tänka på detta särskilt, när det blir tal om Amerika. Vad är orsaken till Amerikas stora prosperitet? Nu kanske herrarna tro, att jag ämnar förklara Amerikas storhet som en följd av rusdrycksförbudet. Det ämnar jag emellertid ingalunda. Amerikas storhet existerade även före förbudet. Men vad jag vill säga är, att förbudet är ett bland de många vittnesbörderna om vissa stora egenskaper, som utmärka den amerikanska nationen och som gjort den till en stor nation. De som icke ha något intresse åt det hållet säga, att de anse orsaken till Amerikas ekonomiska storhet helt enkelt vara den att Amerika är ett oerhört rikt land. Det har så oändligt stora naturliga rikedomar och resurser, så att därav måste naturnödvändigt skapas en stor nation. Ja, jag vill icke alls kasta skugga på något annat land, men det vore icke svårt att räkna upp flera stora länder, som äro fyllda av oerhört stora naturliga rikedomar, men ändå icke tillnärmelsevis och icke ens proportionsvis gjort av dessa förutsättningar vad Amerika åstadkommit. Vad beror det på? Det beror på att folket i Amerika bättre än de flesta andra folk förstått att göra något av de stora naturtillgångarna; det är på folkmaterialiet det ytterst kommer an. Nu skulle jag vilja säga i detta avseende, att vad som kan göras för att förbättra vårt folkmaterial, bevara det från försämring, det bör göras, och det är något som i sanning har den största betydelse även för vår ekonomiska ställning. Jag tror, att hos det svenska folket finnas ansatser till vissa av de egenskaper som ha skapat Amerikas storhet. Då gäller det att göra allt för att framlocka dessa tyvärr i stor utsträckning ännu slumrande folkkrafter. Herrarna förstå, att jag bland annat här syftar på nykterhetsfrågan, och det må vara tillåtet att yttra sig om även den saken, då den ju både direkt och indirekt har med statsregleringen att göra. Jag har vissa anmärkningar att rikta mot den inslagna regeringskursen i detta avseende och jag har uppdrag av mina meningsfränder att göra det. Jag menar naturligtvis icke att allt är hjälpt med bara nykterhet; det är ju mycket annat, som står i sammanhang med frågan

om folkmaterialiets rationella vård. Men nykterhetsfrågan är kanske just nu på god väg att mogna för sin lösning. Under de värsta krisåren lärde sig Europa att leva på en synnerligt alkoholknapp diet. Det var icke närmast nykterhetsrörelsen som åstadkom detta utan det var tvånget att använda allt som dugde till folknäring på ett förnuftigt sätt. Folken tvingades att leva under ett mer eller mindre förbudslignande tillstånd; de svåra omständigheterna hade denna verkan. Jag skall icke trötta herrarna med någon lång sifferföreläsning, men jag skall nämna två betecknande fakta. I England uppgingo år 1913, alltså året före kriget, fylleriförseelserna till närmare ett par hundra tusen, men under det sista krigstidsåret, under de stränga restriktioner, som i England då iakttogos och som till sin karaktär voro generella och icke av Brattssystemets karaktär, lyckades man få ned fylleriförseelserna så lågt som till omkring 30,000. Tyskland levde, kan man säga, på grund av den bristande tilldelningen av spannmål till bryggerierna, under ett slags förbud, man fick ju knappt brygga ett öl, som var så pass alkoholstarkt som vårt vanliga svenska svagdricka. Denna ölets avalkoholisering i förening med bristen på starkare rusdrycker hade den effekten, att alkoholistanstalerna avfolkades, att alkoholsjukdomarna oerhört minskades, att de typiska magarna i München allmänt tunnades av. Sak samma i mer eller mindre grad i andra länder. Detta hava Europas folk sett och även svenska folket har sett det. Vi hade år 1913 fylleriförseelser i Stockholms stad till ett antal av c:a 15,000. Bratt lyckades 1914 och 1915 bringa ned dem till c:a 10,000, men sedan kom kristiden, som oberoende av hans system gjorde det mindre lätt att över huvud komma åt några starka drycker. Effekten blev att fylleriförseelserna ytterligare inskränktes. Ja, de gingo ned till något mer än 3,000 i Stockholm. Men under de senare åren ha de gått väsentligt upp igen, sedan man öppnat kranarna. Europas folk fingo en lärorik läxa av denna kristid, som således även hade en ljusare sida, men det ser ut som om folken dock ingenting lärt och ingenting glömt. Man har gått tillbaka till friare tillgång till alkohol igen och naturligtvis ha dess vanliga eländiga följder också naturnödvändigt kommit igen. Men det finnes ett stort folk som icke gjort på samma sätt, som Europas flesta nationer, ett folk, som icke bara bibehållit krigstidens lyckliga förbudstillstånd utan som fastslagit och inskrivit det i sin grundlag för att evärdeligen vidhålla det. Detta är ett uttryck för den egenskap hos den amerikanska folkkaraktären, som består i en förening av idealitet med klok beräkningskonst och djärv radikalism i avseende å praktiska metoder. Den egenskapskombinationen borde vi också tillägna oss.

Efter dessa allmänna betraktelser kommer jag nu till en kort framställning av vad jag egentligen velat säga i avseende å den föreliggande statsregleringen och regeringens politik. Här har redan förut påpekats av herr Ekman, att vad som föreslås i avseende å rusdrycksmedelsfonden icke alls kan tillfredsställa vare sig riksdagsmajoriteten eller, ännu mindre, nykterhetsvännerna. Då fonden inrättades, var ju riksdagens mening, att det allmännas beroende av alkoholinkomsterna skulle successivt minskas och i varje fall icke ökas. Det var meningen, och riksdagen gjorde ett uttalande i samma anda i följd, då det begärdes bestämmelser, avseende att detta huvudsyfte icke skulle förändras utan fortfarande beaktas. Men det har av regeringen icke beaktats. Man bör emellertid å andra sidan även giva den nuvarande regeringen ett verkligt erkännande i avseende å dess förhållande till nykterhetsfrågan. Den har med hänsyn till sin uppskattnings av nykterhetsrörelsens värde visat sig rättvisare än den föregående regeringen, som man finner av dess föreslagna anslagsposter. Därvid har den ju också kunnat stödja sig på riksdagsmajoritetens mening, då denna givit föregående regeringar upprepade admonitioner i detta avseende. Detta erkännes tacksamt. Men man skulle hava väntat sig, synes mig, att en

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

nykterhetsvänlig regering, såsom denna regering ju ändå anses vara ute i landet, även själv hade gjort någon direkt och positiv insats i arbetet för läggande av den solida grund för folkets sparsamhet och sunda ekonomi, som ligger i ökad nykterhet. Det är särskilt förvånande, att den stora och välmotiverade framställning, som ingått från landets nykterhetsorganisationer för någon tid sedan till regeringen om inskränkning i brännvinstillverkningen, blivit, så vitt jag kan finna, helt och hållet obeaktad. I regeringen sitter likväl en person, som för några år sedan mycket energiskt yrkade på de starkaste förbudsåtgärder. När han nu sitter i regeringen, gör han icke själv, vad han då begärde, att en annan regering borde göra i detta avseende. Detta är föga konsekvent och ingalunda tillfredsställande. — Till sist vill jag säga, att vad herr finansministern yttrade om behovet av sparsamhet och att man skulle vinna åstundade besparingar genom förenkling av organisationen, genom inskränkning av överflödiga tjänster o. s. v., detta är något som vi inom vårt parti särskilt vilja taga fasta på, ty vi vilja vara ett sparsamhetsparti i sak och icke bara i ord. Det har verkligen gått alldeles för långt med den oerhörda byråkratiseringen av allting. Det är ju icke något alldeles nytt, men det har gått i svindlande fart på sista tiden. Tegnér yttrade på sin tid i fråga om det mångskriveri han tyckte sig se redan då, att det såg ut, som »om mänskligheten blivit dövstum, eftersom allt skulle avhandlas skriftligen». Det är synd, att han icke upplevde den byråkratiska ansvällning som vi nu ha. Den svenska litteraturen skulle då säkerligen kunnat föreviga någon dyrbar kvickhet om dessa utväxter på det nuvarande statslivet. Det var en glädje att höra, att finansministern också har den åsikten, att man icke kan fortsätta i denna riktning.

Av en föregående ärad talare har påpekats, vilken betänklig sak det är, att vår statsskuld ökas så oerhört. Vid detta århundrades början uppgick den till 500 miljoner kronor, men är nu, såsom herr Trygger nämnde, uppe i 1 miljard 7 hundra miljoner kronor, den närmar sig raskt 2 miljarder. Den har således vuxit med 1 miljard 200 miljoner på 25 år, och på det viset kan det icke få fortgå. Nu är jag visserligen beredd på den invändningen: Ni är en ekonomisk lekman, Sveriges finansiella ställning är ju enligt våra främsta finansexperter alltjämt solid. Ja, jag gör visst icke anspråk på någon ekonomisk auktoritet, men den allmänna lekmanauppfattningen i detta avseende har dock säkerligen något sunt i sig. Det ligger kanske mera visdom än den högre finansens alltid vill erkänna i vad salig Dumbom påstod, att »ju mer man lånar, dess mer sätter man sig i skuld».

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber endast att få avgiva ett par små repliker till regeringsbanken.

Herr socialministern påpekade gentemot min erinran beträffande tillämpningen av principen om lika lön för manliga och kvinnliga befattningshavare, att anledningen till löneskillnaden i det omnämnda fallet var skillnad i kompetensfordringar för de olika slagen av befattningar. Men socialministern vet lika väl som jag, att man icke kunde ställa upp för de kvinnliga yrkesinspektörerna samma kompetensfordringar som för de manliga, därför att då hade icke några kvinnliga yrkesinspektörer kunnat erhållas. Man måste därför söka få annan utbildning och andra egenskaper hos den kvinnliga yrkesinspektören. Dennes arbetsområde har hittills varit större och kanske mer besvärligt och ur olika synpunkter mer fordrande än för de manliga. Vid den tidigare behandlingen av samma löneärende var man således fullkomligt överens därom, att ifall principen om likställighet i lön skulle tillämpas på något visst område, skulle det vara berättigat just på denna punkt. De ligga också, dessa inspektörsbefattningar, så högt i lönegraderna, att om 1921 års kommittés förslag blivit anta-

get, skulle likalönprincipen ha trätt i tillämpning. Men att man nu i propositionen just på denna punkt hesiterar med tillämpningen av den deklarerade principen om lika lön, det visar alldeles särskilt hur man här faktiskt gör en skillnad, medan man *taler* om *lika* lön.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Det skulle för övrigt varit rätt intressant att få höra något om huruvida socialministern fortsätter sitt försvar för tillämpning av löneskillnad på andra områden än det nämnda, t. ex. i fråga om manliga och kvinnliga hospitalsskötare. Jag skulle även vilja gå in på frågan, huru postexpeditörerna, de manliga och kvinnliga, enligt anvisningarna i statsverkspropositionen komme att behandlas, men jag vill icke nu mera utförligt syssla därmed. Jag tror mig kunna säga, att den ståndpunkt, jag hävdade, är fullkomligt hållbar.

Herr finansministern sade, att det var helt naturligt, att Geddesyxan icke kunde gå på samma sätt som tidigare. Jag menar naturligtvis icke, att man skulle kunna åstadkomma samma resultat nu som tidigare, enär man tidigare hade större möjligheter att åstadkomma förändringar och nedsättningar. Det var således icke verksamhetens omfattning min erinran gällde. Vad jag menade var, att man nu bort följa ungefär samma principer som tidigare legat till grund för förfaringssättet. Jag vill exemplifiera min mening genom att rent konkret taga ett fall, som åskådliggör saken. Tidigare, vid frågens behandling, då den förra socialdemokratiska ministären satt, tillskapades på dåvarande, d. v. s. den nuvarande, finansministerns särskilda initiativ vissa kvinnliga befattningar, de s. k. skrivbiträdena med löner som väsentligen gingo under de förut anställda kontorsbiträdenas. Vi, som sysslade med saken, ansågo att med de levnadskostnadspris, som då gällde, man kom ned till lönebelopp, som det icke var möjligt att existera på, vadan vi avstyrkte förslaget. Men likväl iurättades dessa befattningar. I fortsättningen befunnos också dessa löner vara alldeles för låga, och därför beslöt förra årets riksdag ett lönetillägg av 120 kronor till dessa lägst satta kvinnliga tjänstemän. I årets proposition däremot finner jag, att när det gäller att placera denna grupp av kvinnliga skrivbiträden in i den nya löneskalan, placeras den icke på ett motsvarande utan i ett annat och bättre läge. Detta skedde år 1924, under det att man förut under åren 1920—1922 föreslagit en lägre ställning med då gällande lönepris. Därav framgår i avseende å såväl utgångspunkt som tillämpning, att skiljaklighet förefinnes mellan nu hävdade synpunkter och de man följde tidigare.

Emot vad finansministern anförde med anledning av min anmärkning angående regeringens svar på riksdagens skrivelse angående rusdrycksmedelsfonden, måste jag vidhålla min åsikt. Statsverkspropositionens argumentation på denna punkt måste jag alltså anse otillfredsställande.

Jag vill slutligen i anledning av hans excellens herr utrikesministerns svar till mig säga, att jag sade, naturligtvis icke vid anblicken av de ungdomliga ledamöterna på regeringsbänken, att det nu vore fråga om trötta och hopplösa män, utan jag sade blott att om det varit så, att det socialdemokratiska partiet och dess opinionsbildare varit utomstående bedömare av ett trontal och en statsverksproposition, liknande dem som nu föreligga, men andra män hade stått ansvariga därför, då förutsatte jag — och jag tror icke att jag misstager mig — att omdömet blivit, att man haft att göra med trötta och hopplösa män.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén**: Jag vill livligt beklaga den missupplåtning, som jag gjorde mig skyldig till med avseende på den skildring, som herr Ekman gav av regeringens hållning såsom trötta, hopplösa män, men denna skildring var så målande, att jag trodde herr Ekman återgav sin egen stämning och icke den stämning, som han trodde, att andra människor skulle hava i en hypotetisk situation.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Jag kan icke heller underlåta att uttala mina starka betänkligheter mot inköpet av Thielska galleriet med lotterimedel. Jag hade för ett par år sedan i konstitutionsutskottet tillfälle att granska lotterierna till förmån för de kungl. teatrarne. Ett sådant lotteri avser i regel att giva 375,000 kronor. För att åstadkomma denna summa måste lotteriet gå ut på insamling av en och en halv miljon kronor. För att vinna den jämförelsevis obetydliga summan av 375,000 kronor måste man således ur folkets — och det blir huvudsakligen fattigare folks — fickor uttaga en och en halv miljon kronor. Det mesta av dessa pengar går till vinster. Det är således en indirekt beskattning, som drabbar folkets breda lager och vars huvudsakliga effekt är, att penningarna i stora summor flyttas över till vissa personer, som då bliva rikare. Att på det sättet anskaffa medel kan jag icke anse vara riktigt utom möjligtvis i en mycket ringa utsträckning. Riksdagen har också, om jag icke misstager mig, för några år sedan hos Kungl. Maj:t begärt, att det skulle sättas en gräns för lotterierna, så att de icke alltför mycket tagas i anspråk, icke ens för välgörande ändamål. Att nu finansiera en rätt betydande affär med medel, som på detta sätt indirekt skola tagas ur folkets fickor, kan jag icke anse vara riktigt. Här gäller det ju att uppbringa en summa på, om jag inte misstager mig, en och en halv miljon kronor. För att få in den måste vid lotteriet från folket insamlas ett betydligt högre belopp. Med samma proportion som vid teaterlotterierna skulle man behöva bortåt sex miljoner kronor för att åstadkomma dessa en och en halv miljoner kronor. Jag hemställer, om det verkligen kan vara riktigt att handla på det sättet, i synnerhet då riksdagen har begärt en begränsning av denna indirekta beskattning, och jag föreställer mig, att det åtminstone icke vidare skall komma i fråga, att man inlåter sig på något dylikt.

Herr Nilsson, Petrus: Jag har för andra gången råkat ut för att bli missförstådd, jag vet icke, om det är avsiktligt från herr handelsministerns sida. Jag har velat omnämna denna lotterisak huvudsakligen för att göra den frågan, huruvida det kunde vara riktigt, att svenska folket på detta sätt indirekt beskattades, men jag uttalade mig icke om, huruvida regeringen hade handlat grundlagsstridigt. Den frågan lämnade jag öppen åt framtida granskning. Men vad själva saken beträffar, må det väl sättas i fråga, om åt regeringen skall lämnas så stor frihet, att den på lotterivägen skall kunna göra sådana här inköp. Här gäller det dock ett större direkt inköp, visserligen för ett kulturellt ändamål. Men om det vore för ett annat kulturellt ändamål t. ex. undervisningsväsendet, eller litteraturen, vad skulle då hindra — om jag gör en parallell — att regeringen utan riksdagens hörande inköpte en högskola eller något annat för lotterimedel? Det kan verkligen frågas, om det är någon skillnad. Man inköper här en större fastighet med konstföremål, som väl är avsedd att bliva museum och vilken för framtida underhåll och drift kommer att kosta pengar. Det var om det rent principiella, som jag yttrade mig, och om socialdemokraternas åtminstone tidigare intagna ståndpunkt till de indirekta skatterna. Nu yttrade visserligen herr handelsministern, att han icke ansåg, att det var någon indirekt beskattning, om man köpte en lotterisedel. Nå, då bör man väl icke heller kunna säga, att det är någon indirekt beskattning för den, som köper sig en cigarr eller ett glas spirituosa. I dessa senare fall är det ju fråga om nöjes- och njutningsmedel. Lotterierna äro, kan man säga, delvis spel. Skillnaden är väl därvidlag ganska obetydlig. Men det lär väl icke kunna i sak bestridas, att här åsyftade lotterier innebära en indirekt beskattning, och jag tror, att detta aldrig tidigare varit bestritt från socialdemokratiskt håll.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande proposition, i vad den angick pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt propositionen rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet. Statsverks-
propositionen
(Forts.)

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Petrén, Alfred*, väckta motionen, nr 18, angående utvidgning av Vadstena hospital.

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad avlämnade en av honom m. fl. under-tecknad motion, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående lönereglering för statskonsulenterna.

Denna motion hänvisades till jordbruksutskottet.

Avgåvos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 29, av herr *von Geijer* och herr *Rune*, om pension åt vaktmästaren J. A. Maniettes änka;

nr 30, av herr *Ekman, Karl Johan*, om dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen, samt

nr 31, av herr *Östergren*, om pension åt förmannen vid flottans varv i Karlskrona Bror Frans Anderssons änka och minderåriga barn.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 32, av herr *Trygger* m. fl., om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

nr 33, av herr *Trygger* m. fl., om anslag till anordnande av frivilliga övningar med landstormen;

nr 34, av herr *Ekman, Carl Gustaf*, m. fl., om viss ändring i gällande grunder för fördelning av automobilskattemedel;

nr 35, av herr *Stendahl*, om utredning rörande uppförandet av fasta fyrrar vid Flintrännan;

nr 36, av herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad, och herr *Andersson, Elof*, om anläggning av en skydds- och fiskehamn vid Torekov;

nr 37, av herr *Ekman, Karl Johan*, om viss ändring i § 6 i stadgan för fortsättningsskolan;

nr 38, av herr *Andersson, Erik*, om viss ändring i § 27 mom. 5 i stadgan för fortsättningsskolan;

nr 39, av herr *Petrén, Alfred*, om höjning av skolläkarnas arvoden, samt

nr 40, av herr *Nilsson, Nils Anton* m. fl., om anslag till folkskolebarns studieresor.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 41, av herr *Nilsson, Nils Anton*, m. fl., om utsträckning av återbetalningstiden för lån från kraftledningslånefonden, och

nr 42, av herr *Nilsson, Nils Anton*, och herr *Pålsson*, angående beredande åt Privatbankens insättare av ersättning för förluster till följd av bankens konkurs.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
